

Vergaderjaar 2007–2008

31 384 (R1850)

Goedkeuring van het op 13 december 2007 te Lissabon totstandgekomen Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, met Protocolen en Bijlagen (Trb. 2008, 11)

Nr. 6

VERSLAG

Vastgesteld 24 april 2008

De vaste commissie voor Europese Zaken¹, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel, brengt als volgt verslag uit van haar bevindingen.

Onder het voorbehoud dat de regering de gestelde vragen en gemaakte opmerkingen tijdig en voldoende zal hebben beantwoord, acht de commissie de openbare behandeling van dit wetsvoorstel genoegzaam voorbereid.

¹ Samenstelling:

Leden: Atsma (CDA), Van Bommel (SP), onder-voorzitter, Van der Staaij (SGP), Waalkens (PvdA), voorzitter, Van Baalen (VVD), Ormel (CDA), Spies (CDA), Van Velzen (SP), De Nerée tot Babberich (CDA), Van Dijk (CDA), Blom (PvdA), Eijssink (PvdA), Van Dam (PvdA), Dezentjé Hamming-Bluemink (VVD), Jonker (CDA), Irrgang (SP), De Roon (PVV), Boekestijn (VVD), Pechtold (D66), Ten Broeke (VVD), Peters (GL), Gill'ard (PvdA), Van Dijk (SP), Thieme (PvdD) en Wiegman-van Meppelen Scheppink (CU).

Plv. leden: Jager (CDA), De Wit (SP), Van der Vlies (SGP), Vos (PvdA), Snijder-Hazelhoff (VVD), Haverkamp (CDA), Van Gennip (CDA), Lempens (SP), Schermers (CDA), Knops (CDA), Jacobi (PvdA), Samsom (PvdA), Kuiken (PvdA), Teeven (VVD), Vacature (CDA), Roemer (SP), Wilders (PVV), Nicolai (VVD), Van der Ham (D66), Van der Burg (VVD), Duyvendak (GL), Boelhouwer (PvdA), Van Leeuwen (SP), Ouweland (PvdD) en Voordewind (CU).

INHOUDSOPGAVE

I.	INLEIDING	3	2.1.10	Rechtsinstrumentarium en procedures	30
				Algemeen	30
1.	Algemeen	3		Overige bepalingen	30
2.	Het Grondwettelijk Verdrag en de bezinningsperiode	8	2.1.11	Nauwere samenwerking	30
3.	De Nederlandse positiebepaling in de Verdragsdiscussie	9	2.1.12	Gewone en vereenvoudigde herzieningsprocedures	31
			2.1.13	Vrijwillige terugtrekking uit de Unie	32
4.	De aanloop naar de Intergouvernementele Conferentie	10	2.2	Ruimte van vrijheid, veiligheid en recht	32
5.	De Intergouvernementele Conferentie	11	2.2.1	Algemeen	32
6.	Algemeen oordeel	12	2.2.2	Grenscontroles, asiel en immigratie	33
7.	Grondwettelijke aspecten van de goedkeuring van het Verdrag	12	2.2.3	Justitiële samenwerking in civiele zaken	34
			2.2.4	Justitiële samenwerking in strafzaken	34
8.	Parlementaire betrokkenheid bij besluitvorming gebaseerd op het Verdrag	13	2.2.5	Politieke samenwerking	35
			2.3	Externe betrekkingen	35
			2.3.0	Algemeen	35
II.	INHOUD EN STREKKING VAN HET VERDRAG	14	2.3.1	Hoge Vertegenwoordiger en Europese Dienst voor Extern Optreden	3600
1.	Structuur van het Verdrag en structuur van de Memorie van Toelichting	14	2.3.2	Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid	37
2.	Koninkrijkspositie	14	2.3.3	Gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid	39
			2.3.4	Associatie van de Landen en Gebieden Overzee	40
			2.3.5	Extern optreden (overig)	41
III.	TOELICHTING OP DE VERDRAGSBEPALINGEN	16	2.3.6	Uitbreiding van de Unie	41
1.	Afbakening bevoegdheden	16	2.4	Financiën van de Unie	42
	Doelstellingen	16	2.5	Economisch en monetair beleid	42
	Algemene bepalingen betreffende de bevoegdheidsafbakening	17	2.6	Beleid op andere gebieden	42
	Categorieën van bevoegdheden	19		Landbouw- en visserij	42
	Algemeen toepasselijke bepalingen	20		Vrij verkeer van werknemers	43
	Diensten van Algemeen (Economisch) Belang	20		Sport	43
	Flexibiliteitsclausule	21		Volksgezondheid	43
	Respect voor nationale eigenheid	22		Milieu en klimaatverandering	43
				Energie	44
2.	Slagvaardigheid	22		Toerisme	44
2.1	Institutionalia	23	3.	Democratische legitimiteit	45
2.1.1	Algemeen	23	3.1	Uitbreiding van de bevoegdheden van het Europees Parlement	45
2.1.2	Herstructurering van de Verdragen	24		Nationale parlementen	45
2.1.3	Rechtspersoonlijkheid en recht van de Unie	24	3.2	Subsidiariteit en evenredigheid	46
2.1.4	Europees Parlement	24	3.3	Burgerschap en burgerinitiatief	47
2.1.5	Europese Raad	25	3.4	Transparantie van de werkzaamheden	48
2.1.6	Raad van Ministers	25	3.5	Handvest van de grondrechten en toetreding tot het EVRM	48
2.1.7	Europese Commissie	28	3.6	Slotbepalingen	50
2.1.8	Hof van Justitie van de Europese Unie	29			
2.1.9	Europese Centrale Bank	30	4.		

I. INLEIDING

1. Algemeen

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het voorliggende wetsvoorstel waarmee wordt beoogd het op 13 december 2007 te Lissabon tot stand gekomen Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap goed te keuren voor het gehele Koninkrijk.

De leden van de CDA-fractie zijn verheugd dat het Verdrag van Lissabon een Wijzigingsverdrag is in de traditie van de Verdragen van Amsterdam en Nice. Deze leden zijn overtuigd van de noodzaak van een Verdragswijziging en de noodzaak om met een krachtig mandaat als samenwerkingsverband van soevereine staten de uitdagingen van deze eeuw aan te gaan. In het Europees samenwerkingsverband deelt de Nederlandse staat bevoegdheden met de Europese Unie (hierna: EU) als supranationale organisatie. Dankzij dit voorliggende Verdrag wordt transparanter wat Nederland vooral nationaal blijft regelen en wat meer in Europees verband wordt aangepakt, aldus deze leden.

De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat het Verdrag van Lissabon een bijdrage zal leveren aan het slagvaardig en democratisch functioneren van de EU (hierna mede: EU) als Unie van staten en burgers. Deze leden merken op dat het belang van een versterking van de positie van de EU in de wereld bijdraagt aan het handhaven van het Nederlandse welvaartspeil en de Nederlandse veiligheid. Zij vragen op welke wijze de regering de EU, als samenwerkingsverband van soevereine staten waarvan de burgers tevens burgers van de Unie zijn, op transparante wijze in «gewoon Nederlands» gaat communiceren. De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat iedere burger kennis moet kunnen nemen van de werkwijze van de EU en van de mogelijkheden voor democratische controle.

De leden van de PvdA-fractie zijn verheugd dat de inzet van de Nederlandse regering zijn weerslag heeft gevonden in het Verdrag van Lissabon. Immers, een aanpassing van de bestaande Verdragen is volgens deze leden nodig om de EU bestuurbaar te houden.

Deze leden stellen dat het Verdrag van Lissabon bijdraagt aan een heldere taakverdeling tussen de lidstaten en de EU gebaseerd op het subsidiariteitsbeginsel. Bovendien is er een sterkere rol voor de nationale parlementen met betrekking tot de subsidiariteitstoets gerealiseerd. Het Verdrag van Lissabon versterkt ook de rol voor het EP (hierna: EP), voert het burgerinitiatief in en zorgt voor een grotere transparantie van de besluitvorming bij wetgeving en verheldering van de wetgevingsprocedures.

Bij grensoverschrijdende zaken zoals milieuproblemen, energiebeleid, asiel- en migratiebeleid, de bestrijding van terrorisme en grensoverschrijdende criminaliteit is er meer Europese samenwerking. Maar ook kunnen lidstaten besluiten tot minder Europese bemoeienis. Belangrijk voor de leden van de PvdA-fractie is ook dat publieke diensten een zaak blijven voor de nationale overheden.

Onder meer hiermee is aan de wensen en eisen van de leden van de PvdA-fractie wat betreft een nieuw Europees Verdrag voldaan. Bovendien is in het Verdrag alleen opgenomen wat er verandert ten opzichte van de bestaande Verdragen en daarmee is het Verdrag van Lissabon een gewoon Wijzigingsverdrag zoals alle voorgaande Verdragen, aldus de leden van de PvdA-fractie.

De leden van de SP-fractie nemen met gemengde gevoelens kennis van de goedkeuringswet van het Verdrag van Lissabon. Ondanks enkele

verbeteringen constateren zij dat het overgrote deel van de afspraken die zijn gemaakt tijdens de IGC 2004 en vervolgens in het Grondwettelijk Verdrag terecht zijn gekomen, overeind is gebleven. Voorts leven er bij de leden van de SP-fractie nog, hieronder in dit verslag geformuleerde, vragen inzake de effectiviteit van de afspraken die mede op aandringen van het Nederlandse kabinet zijn gemaakt tijdens de Intergouvernementele Conferentie (hierna: IGC) in 2007 en vervolgens terecht zijn gekomen in het Verdrag van Lissabon.

De leden van de VVD-fractie hebben reeds eerder in de Tweede Kamer uitgesproken dat zij veel positiever oordelen over het nu in behandeling genomen Verdrag van Lissabon dan over het verworpen Grondwettelijk Verdrag. Zij onderkennen in dit nieuwe Verdrag vier belangrijke pluspunten.

1. Als eerste (cruciale) pluspunt beschouwen zij het feit dat het Verdrag van Lissabon een gewoon Wijzigingsverdrag is geworden dat teruggaat op het Verdrag van Nice. Dat komt dus overeen met het uitgangspunt dat de VVD-fractie in januari 2007 verwoordde namelijk dat een nieuw Verdrag «geheel terug naar af moest gaan, dus Nice-plus in plaats van een Grondwet-min benadering».
2. Als tweede zeer belangrijke pluspunt beschouwen de leden van de VVD-fractie het gegeven dat dit nieuwe Verdrag hun inziens de federale ambities van de EU voorgoed verlaat en dat nu voor het eerst in vijftig jaar is getracht de communautaire wensen in evenwicht te brengen met de intergouvernementele realiteit. Dit komt niet alleen tot uitdrukking door het schrappen van de symbolische parafernalia die een federaal karakter kunnen suggereren, maar vooral door de emancipatie van het nationale parlement als een serieuze speler in de Europese institutionele constructie. De leden van de VVD-fractie hechtten vanaf het begin meer aan deze noodzakelijke correctie op een doorgeschoten communautarisme dan aan het schrappen van vlag, hymne en feestdag die naar haar mening toch vooral moeten worden gezien als een manifestatie van die eenzijdige nadruk op «Brussel» die uiteindelijk door het Nederlandse electoraat terecht als een provocatie werden ervaren toen men de Grondwet in 2005 afwees. De leden van de VVD-fractie hebben dan ook deze uitslag als uitgangspunt genomen voor het formuleren van enkele wensen die in het nieuwe Verdrag moesten worden gerealiseerd teneinde recht te doen aan het Nee van de Nederlanders, dat niet zozeer inging tegen de EU of tegen het Nederlandse lidmaatschap, maar dat – naar de mening van de VVD-fractie – vooral uitdrukking gaf aan de behoefte aan Nederlandse herkenbaarheid en identiteit, de verdediging van Nederlandse belangen en een verbeterde effectiviteit van de Unie die helder onderscheid maakt tussen wat zij wil, kan en mag en wat tot het domein van de lidstaten blijft behoren.
3. Als een derde belangrijk pluspunt beschouwen de leden van de VVD-fractie dat, conform hun suggestie, de oranje kaart is geïntroduceerd die de rol van de nationale parlementen bij de Europese besluitvorming vergroot en verbetert.
4. Als een vierde belangrijke pluspunt zien de leden van de VVD-fractie het scherpe uitbreidingsartikel dat niet alleen de Kopenhagen-criteria Verdragsmatig verankert, maar daaraan «lessons learned» uit eerdere uitbreidingen en de absorptiecapaciteit van de Unie toevoegt.

De leden van de VVD-fractie wensen de hieronder geformuleerde vragen te stellen over tal van onderdelen van dit Verdrag.

Een volgens de leden van de VVD-fractie zeer belangrijke vraag die reeds hier gesteld dient te worden is of de regering het standpunt van deze leden deelt dat de Unie nu veel gebalanceerder is uitgerust en dus niet langer in termen van «sui generis» hoeft te worden omschreven, maar positief als «een Unie van burgers en lidstaten». Deze leden vragen hoe

de regering derhalve deze «nieuwe» volkenrechtelijke omschrijving beoordeelt, die eerder door mr. J. Hoeksma werd omschreven¹. Voorts vragen deze leden of de regering deze definitie niet standaard onderdeel van haar communicatie zou willen maken.

De leden van de VVD-fractie zouden ook graag vernemen of het Verdrag van Lissabon naar het oordeel de regering meer of minder ingrijpend is dan het Verdrag van Maastricht resp. het Verdrag van Amsterdam resp. het Verdrag van Nice en of de regering deze beoordeling met argumenten wil onderbouwen (p. 2, vgl. p. 9 MvT). De leden van de VVD-fractie zouden de regering daarbij willen vragen in te gaan op de bevoegdheden die worden overgeheveld op justitie- en politieterrein en op de vraag of de nieuwe artikelen die bevoegdheden geven voor klimaat- en energiebeleid significant afwijken van wat reeds mogelijk was met interne markt, en vooral milieuwetgeving. Verder vragen deze leden of de regering het oordeel deelt dat de ontwikkeling naar een steeds sterker federaal karakter van de EU door het Verdrag van Lissabon sterk wordt ingedamd en of zij ook in dit opzicht haar mening met argumenten wil onderbouwen (p. 2 MvT).

De leden van de PVV-fractie hebben kennisgenomen van het voorliggende wetsvoorstel betreffende de goedkeuring van het op 13 december 2007 tot stand gekomen Verdrag van Lissabon. Zij hebben naar aanleiding daarvan de volgende vragen.

Zij vragen of de regering kan aangeven welke specifieke punten uit het Verdrag van Lissabon bijdragen aan het verkleinen van de kloof tussen de burger en de Europese instellingen en of deze een verbetering zijn ten opzichte van de huidige Verdragen.

In de memorie van toelichting staat: «Er is nadrukkelijk geen sprake meer van een constitutionele benadering». Er zijn echter ook andere geluiden, aldus de leden van de PVV-fractie. Zo zeiden respectievelijk Angela Merkel, Anders Fogh Rasmussen en Bertie Ahern volgens deze leden het volgende «De substantie van de Grondwet is behouden. Dat is een feit.», «Goed is dat alle symbolische elementen zijn verdwenen en de kern is gebleven» en «Gelukkig is de substantie van de Grondwet niet veranderd: 90 procent is er nog steeds.» De leden van de PVV-fractie vragen of de regering met hen van mening is dat het standpunt van de regering bijna het tegenovergestelde weergeeft van dat van de aangehaalde buitenlandse politici. Deze leden vragen een nadere toelichting hoe (of) dit mogelijk is.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben met instemming kennis genomen van het wetsvoorstel ter goedkeuring van het Verdrag van Lissabon. Dit Verdrag is de uitkomst van een complex onderhandelingsproces dat op gang kwam na afwijzing door de bevolking van de eerdere Europese Grondwet. Voor deze leden is nu een belangrijke vraag hoe de burgers van Nederland bij de beoordeling van dit onderhandelingsresultaat betrokken zullen worden. De regering heeft hiertoe een communicatiestrategie ontwikkeld, die naar het oordeel van de leden van de GroenLinks-fractie te eenzijdig gericht is op het geven van voorlichting aan burgers. Een betere methode was volgens hen het houden van een tweede raadplegend referendum geweest. Niet voor niets zijn de leden van de GroenLinks-fractie mede-initiatiefnemer van een wetsvoorstel hieromtrent. De leden van de GroenLinks-fractie delen dan ook niet de stelling van de regering, conform het advies van de Raad van State, dat een dergelijk referendum omwille van het minder grondwettelijk karakter van de Verdragswijziging niet nodig is. De leden van de GroenLinks-fractie hebben altijd gevonden dat het beter was geweest gebruik te maken van de methode van de Conventie. De nu gevolgde methode, met veel bilaterale onderhandelingen met het Voorzitterschap van de Raad van ministers achter gesloten deuren, maakt het proces niet erg transparant, al

¹ J. H. Hoeksma: «De EU als unie van burgers en lidstaten», in NJB 2008, nr. 6, p. 330 e.v.

hebben de brieven aan de Kamer over de gevolgde strategie voor een deel in de behoefte van de leden van de GroenLinks-fractie aan publiek debat voorzien. Deze gekozen methode heeft het voorts voor onderhandelaars te gemakkelijk gemaakt om te kiezen voor nationale belangen en minder te redeneren vanuit het gedeelde, Europese belang. Pijnlijk vinden de leden van de GroenLinks-fractie bijvoorbeeld de wijze waarop de regering bereid was de kwestie van handhaving van de juridische verankering van het Handvest in het Verdrag als tijdelijk wisselgeld te gebruiken in het onderhandelingsproces. De regering had zich naar de mening van de leden van de GroenLinks-fractie beter van meet af aan een principiële voorstander betoond. Bovendien wijzen deze leden er in dit verband dat het Verdrag voor toekomstige wijzigingen wel voor de Conventiemethode kiest. Zij vragen of het niet consequent was geweest die methode dan nu ook al te gebruiken.

De leden van de GroenLinks-fractie twijfelen eraan of de inzet van de regering, om het nieuwe Verdrag vooral niet op een grondwet te laten lijken en dus fors in te zetten op cosmetische ingrepen zonder praktische gevolgen, de juiste was. Het schrappen van bijvoorbeeld het Grondwetsartikel over de voorrang van het Europees recht en de keuze om de terminologie voor Europese verordeningen en richtlijnen te handhaven in plaats van de meer voor de hand liggende termen «wetten» en «kaderwetten» te gebruiken, zijn naar de mening van deze leden cosmetische onderhandelingsresultaten, die de juridische realiteit verdoezelen. Ook het feit dat de «Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid» geen «minister» meer mag heten duidt erop dat de angst voor een superstaat de boventoon heeft gevoerd, aldus deze leden. Zij vragen of de regering hiermee niet het zaad heeft gezaaid voor grotere eurosceptis in de toekomst, wanneer blijkt dat de Europese integratie een minder vrijblijvend proces is dan door termen als «richtlijnen» en «Hoge Vertegenwoordiger» wordt gesuggereerd.

Het totale Europese Verdragsbouwwerk dat het resultaat is van de Verdragswijziging verdient volgens de leden van de GroenLinks-fractie geen schoonheidsprijs. Hoewel het Verdrag zelf korter is dan de Europese Grondwet, is de optelsom van de Verdragen langer en vooral ondoorzichtiger. Dat blijft volgens deze leden jammer. Zij vragen of alleen al uit het feit dat de regering aan de Kamer een geconsolideerde versie van de Europese Verdragen heeft toegezonden omwille van de begrijpelijkheid, blijkt dat de keuze voor een klassiek Wijzigingsverdrag een ongelukkige was.

Als algemene beoordeling vinden de leden van de GroenLinks-fractie de positieve aspecten van het nieuwe Verdrag de boventoon voeren. Het maken van een vergelijking met de Europese Grondwet ligt voor de hand, maar bovenal beoordelen de leden van de GroenLinks-fractie dit Verdrag ten opzichte van het Verdrag van Nice. Gelukkig zijn de meeste verbeteringen uit de Europese Grondwet ten opzichte van het Verdrag van Nice in het Hervormingsverdrag in stand gebleven, vooral op het gebied van democratische legitimatie, aldus deze leden. Andere belangrijke beoordelingscriteria zijn voor de leden van de GroenLinks-fractie transparantie, rechtsbescherming, besluitvaardigheid, heldere afbakening van taken en bevoegdheden van EU-instellingen en lidstaten alsmede het vermogen van de Unie om urgente problemen van deze tijd, zoals klimaatverandering, het hoofd te bieden.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel tot goedkeuring van het op 13 december 2007 te Lissabon tot stand gekomen Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, met Protocolen en bijlagen. Zij zijn van mening dat met het Verdrag van Lissabon tegemoet is gekomen aan bezwaren die de leden van de ChristenUnie-fractie hadden ten aanzien

van het oorspronkelijke Grondwettelijk Verdrag, namelijk dat bevoegdheden duidelijker afgebakend moesten worden, er een grotere rol voor nationale parlementen diende te zijn in kader van subsidiariteit, er geen Europese minister van Buitenlandse zaken aangesteld diende te worden, alsmede geen vlag en volkslied en geen grondwet.

Toch staan er voor hen nog een aantal vragen open ten aanzien van het Verdrag van Lissabon. Een van de doelen van de hervorming van de EU was, zo schrijft de regering in de MvT, dat de kloof tussen burger en de Europese instellingen zou worden verkleind. De leden van de ChristenUnie-fractie zien inderdaad verbeteringen in het Verdrag van Lissabon vergeleken met de bestaande situatie. Zo wordt de rol van het EP en van de Commissie versterkt, is er ruimte voor een burgerinitiatief en is de rol van nationale parlementen versterkt. Maar hiermee alleen wordt de kloof niet gedicht. Deze leden vragen of de regering de mening van deze leden deelt dat voor het verkleinen van de kloof de politici zelf een actieve bijdrage moeten leveren door het geven van uitleg en een goede weergave van de verhouding tussen Nederland, de EU en de overige lidstaten.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben enkele algemene vragen. Zo vragen zij op welke manier het Verdrag van Lissabon tegemoet komt aan bezwaren tegen Straatsburg als zetel voor het EP naast Brussel en of het Verdrag mogelijkheden biedt om de bestaande situatie te veranderen. Voorts vragen de leden van de fractie van de ChristenUnie de regering op korte termijn te komen met een publieksversie van het Verdrag van Lissabon. Zij vragen binnen welke termijn de regering hiermee denkt te kunnen komen.

De Raad van State beveelt de regering aan om met een toekomstvisie te komen. Deze aanbeveling sluit aan bij eerdere pleidooien van de leden van de fractie van de ChristenUnie om met een dergelijke visie te komen, zo stellen zij. Deze leden kunnen er begrip voor opbrengen dat deze visie niet bij dit wetsvoorstel is ontvouwd, maar zij vragen de regering wel op korte termijn te beginnen met de ontwikkeling hiervan. Immers, zoals de Raad van State ook zegt, wil de regering een rol in de Europese discussie over de toekomstvisie van de EU kunnen spelen, dan is het noodzakelijk op korte termijn zelf een visie te hebben, aldus deze leden. Zij vragen hoe de regering hiermee om gaat.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de Memorie van Toelichting bij het Verdrag van Lissabon. Dit Hervormingsverdrag zien zij als een stap vooruit ten opzichte van de status quo. Zij achten spoedige ratificatie door Nederland van dit Verdrag dan ook van belang. Zij betreuren het feit dat Polen en het Verenigd Koninkrijk enkele protocollen behorende bij dit Verdrag hebben bedongen en hopen dat hiervan geen gebruik zal worden gemaakt. Voorts spreken deze leden de hoop uit dat verdere gedachtevorming over de toekomst van de EU na ratificatie van dit Verdrag niet stil zal blijven staan. Deze gedachten zullen wat de leden van de D66-fractie betreft met name in de richting gaan van verdere communautisering van bepaalde beleids-terreinen, zoals het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid (hierna: GBVB) en het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid (hierna: EVDB).

Deze leden vragen de regering om een overzicht van onderwerpen dan wel thema's die nog «open» (zullen) staan na de ratificatie van het Verdrag van Lissabon. Hierbij zouden zij tevens graag een tijdspad voor de uitwerking van die onderwerpen ontvangen.

Tenslotte verzoeken de leden van de D66-fractie de regering nogmaals de Tweede Kamer nauw bij deze uitwerking te betrekken en in het tijdschema aan te geven wat hier in haar ogen de meest aangewezen momenten voor zijn.

De leden van de SGP-fractie hebben met veel interesse, maar ook met de nodige gemengde gevoelens kennis genomen van het onderhavige wetsvoorstel. Deze leden waarderen de positieve elementen die het Verdrag van Lissabon biedt, bijvoorbeeld de grotere rol van nationale parlementen en de verhelderde relatie tussen de bevoegdheden van lidstaten en EU. Het wetsvoorstel geeft deze leden echter ook uitdrukkelijk aanleiding tot de nodige kritische vragen en opmerkingen. Niet in de laatste plaats merken deze leden in dit verband op dat er opnieuw sprake is van vele nieuwe bevoegdheidstoedelingen aan en vele bevoegdheidsuitbreidingen van de EU-instellingen, zonder dat een overtuigende motivering op basis van het subsidiariteitsbeginsel voorhanden is.

2. Het Grondwettelijk Verdrag en de bezinningsperiode

De leden van de VVD-fractie zouden van de regering willen vernemen welke conclusies zij heeft verbonden aan het gegeven dat 48% van de respondenten bij het breed opgezette onderzoek naar de opvattingen van de burgers over de toekomst van Europa van mening bleek te zijn dat we klaar zijn met de EU als het gaat om lidmaatschap en dat alleen West-Europese landen als Noorwegen en Zwitserland nog mogen toetreden. Deze leden vragen of het gegeven dat 75% van de respondenten van mening was dat nieuwe landen alleen mogen toetreden als ze aan alle criteria voldoen, ook in de naaste toekomst een leidraad zal zijn voor de regering bij discussies in Europees verband over de eventuele toetreding van nieuwe lidstaten (p. 3 MvT).

Ook vragen deze leden de regering aan te geven welk kwantitatief onderzoek uitwijst dat de communicatie en het debat over Europa een nieuwe impuls heeft gekregen door een verhoging van het subsidieplafond van het Europafonds in 2006 (p. 4 MvT).

De leden van de PVV-fractie memoreren dat de regering stelt dat de Europese bezinningsperiode actief is benut. Er zijn toen diverse activiteiten georganiseerd met als doel een beter inzicht te krijgen in de zorgen en wensen van burgers ten aanzien van Europa. Deze leden vragen de regering aan te geven wat de voornaamste zorgen en wensen van de burgers bleken te zijn en met name in welke zin het Verdrag van Lissabon recht doet aan deze zorgen en wensen.

De leden van de PVV-fractie zijn van mening dat het na de genoemde bezinningsperiode opvallend stil is gebleven inzake het EU-beleid van de regering. Met name sinds juni 2007 – toen de kern van het compromis tot stand kwam – is het in de ogen van deze leden te stil. Terwijl dit toch juist een periode was waarin het contact met de burger deze leden cruciaal lijkt. Het meest opvallend is volgens deze leden dat de regering geen referendum durfde te houden, opdat alle kiesgerechtigde Nederlanders hun stem hadden kunnen laten gelden. Het lijkt erop dat de regering zich goed bewust is van de mogelijk heftige kritiek op het onderhavige wetsvoorstel en daarom heeft besloten om het Verdrag zo onopvallend mogelijk doorgang te laten vinden, aldus deze leden. Zij vragen een reactie van de regering hierop.

De regering stelt (p. 3 MvT) dat de Europese bezinningsperiode, na het verwerpen van het Grondwettelijk Verdrag, goed is benut. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de bewindslieden aan te geven op welke manieren.

Om de kloof tussen burger en EU te dichten achten deze leden een goed communicatiebeleid van belang. De regering heeft ook aangegeven zich hiervoor te willen inzetten. Deze leden willen hierbij echter wel opmerken dat het om een tweerichtingsverkeer dient te gaan. Niet alleen communicatie vanuit de overheid richting de burger, maar ook in gesprek gaan en de burger aan het woord laten. De regering schrijft verder dat de commu-

nicatie en het debat over Europa een impuls kreeg door de verhoging van het subsidieplafond voor het Europafonds van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of er inderdaad meer initiatieven zijn ondernomen dan in voorgaande jaren; zijn er meer burgers bereikt en is de kennis onder Nederlanders over Europa vergroot, zo vragen deze leden. Voorts vragen deze leden of verhoging van budgetten het enige is wat een impuls heeft gegeven aan het debat over Europa.

3. De Nederlandse positiebepaling in de Verdragsdiscussie

De leden van de SP-fractie constateren dat op geen enkele wijze recht wordt gedaan aan het feit dat de afspraken zoals die zijn gemaakt tijdens de IGC 2004 uitgangspunt waren voor de besprekingen. Dat blijkt ook uit de veelvuldige verwijzing in het mandaat van het IGC 2007 naar die afspraken en het feit dat het Verdrag van Lissabon voor meer dan 90% bestaat uit artikelen uit het Grondwettelijk Verdrag, aldus deze leden. De leden van de SP-fractie vragen of de regering dit erkent.

De leden van de PVV-fractie memoreren dat de regering stelt dat het Grondwettelijk Verdrag plaats diende te maken voor een regulier «wijzigingsverdrag» zonder grondwettelijke pretenties. Volgens de Britse denktank «Open Europe» zijn slechts 10 van de 250 voorstellen van het Verdrag van Lissabon anders dan het Grondwettelijk Verdrag; dit betekent dat 96% van het door de burgers verworpen Grondwettelijk Verdrag intact is gebleven. De leden van de PVV-fractie vragen of de regering van mening is dat deze denktank het bij het foute eind heeft en, zo ja, op basis waarvan. De leden van de PVV-fractie vragen de regering, indien zij deze denktank in het gelijk stelt, toe te lichten hoe zij toch van mening kan zijn dat het Verdrag van Lissabon aanzienlijk anders is dan het Grondwettelijk Verdrag en dat het geen grondwettelijke pretenties kent.

De leden van de PVV-fractie twijfelen aan de effectiviteit van de instrumenten die worden ingezet om het democratisch gehalte van de EU te versterken. Want wat is nu bijvoorbeeld het nut van een burgerinitiatief, zo vragen zij. Het zal volgens hen waarschijnlijk best lastig zijn om voor een bepaald standpunt steun te verkrijgen van 1 miljoen mensen. Als deze steun er toch komt, dan is het de vraag hoeveel zeggend de stem van 1 miljoen mensen is binnen een groep van 450 miljoen. Stel dat het burgerinitiatief wel heel breed gedragen wordt, dan is vervolgens de vraag wat het nut ervan is nu Europese politici kunnen besluiten dit initiatief naast zich neer te leggen. De leden van de PVV-fractie zijn niet overtuigd van deze en andere hoger genoemde instrumenten en zij vernemen graag waarom de regering dat wel is.

De leden van de PVV-fractie vinden het een schande dat Nederland met het Verdrag van Lissabon tientallen vetorechten verliest. Dit betekent verlies van nationale soevereiniteit. Op de beleidsterreinen waar we ons vetorecht verliezen zullen we in het vervolg zijn overgeleverd aan hetgeen het gros van de Europese lidstaten wil, aldus deze leden. Dit kan naar hun mening zeer ongewenste gevolgen hebben. Ook een subsidiariteitskaart kan ons eventuele ellende niet besparen, want we hebben slechts een «oranje kaart» in handen. Wil de inzet van deze kaart effect hebben dan is een lidstaat afhankelijk van steun van een meerderheid van de andere lidstaten. Een individueel land heeft dus niet veel meer in de melk te brokkelen, wat Nederland toch niet moet willen, aldus de leden van de PVV-fractie. Zij vragen hoe de regering het gaat uitleggen als straks in Europa beslissingen worden genomen waar ook de regering het niet mee eens is en die zeer nadelig zijn voor onze bevolking. Deze leden vragen de regering of zij met deze leden van mening is dat wij het nooit zover moeten laten komen en deze ontwikkeling nu een halt moeten toeroepen. De leden van de PVV-fractie zijn van mening dat politieke samenwerking

met andere staten uitsluitend moet plaatsvinden als de betrokken staten daar unaniem en per beleidsonderdeel bewust voor kiezen.

De leden van de PVV-fractie zijn van mening dat de onzekerheid van de burgers met betrekking tot de geografische reikwijdte het beste kan worden weggenomen door de uitbreiding van de EU een halt toe te roepen. Een groot deel van de burgers geeft al jaren aan niets voor verdere uitbreiding te voelen. Met name eventuele toetreding van Turkije vinden velen zeer ongewenst. En of Turkije of een van de andere potentieel toekomstige lidstaten aan de Kopenhagen-criteria voldoet, doet er voor velen helemaal niet toe. De regering stelt deze en andere voorwaarden echter wel centraal, aldus deze leden. Zij vragen of de regering daarmee de vele burgers, die vinden dat de geografische grenzen van de EU zijn bereikt (overschreden), daarmee niet tekort doet. Voorts vragen de leden van de PVV-fractie de regering of zij de burger begrijpt en vragen deze leden de regering om een toelichting.

4. De aanloop naar de Intergouvernementele Conferentie

De leden van de SP-fractie constateren dat het onderhandelingsproces vrij snel is gegaan, wat niet mogelijk was geweest als niet de afspraken van de IGC 2004 als basis hadden gediend. Het gedetailleerde ontwerp-mandaat in juni heeft volgens deze leden menigeen verrast. Daardoor, en doordat de initiële inzet van de regering in maart pas bekend werd gemaakt na een lange bezinningsperiode, heeft er naar de mening van de leden van de SP-fractie nauwelijks een maatschappelijke discussie over de inzet van de regering plaatsgehad. Die inzet was naar de mening van deze leden op tal van onderdelen niet duidelijk. Zo bleken de delen uit het Grondwettelijk Verdrag die de regering nuttig achtte uiteindelijk het overgrote deel te zijn, en bleek het slagvaardiger maken van de EU gelijk te staan aan het inleveren van veto's, aldus de leden van de SP-fractie.

De leden van de VVD-fractie vragen de regering om de landen die het Grondwettelijk Verdrag niet ratificeerden of dat niet van plan waren te doen resp. de achttien landen die het Grondwettelijk Verdrag hadden geratificeerd of daartoe konden overgaan, met name te noemen. Deze leden vragen de regering ook haar oordeel te geven over de houding van enkele van deze landen, zoals Spanje, die na afloop van de onderhandelingen nog steeds beweren dat het voorliggende Hervormingsverdrag identiek zou zijn aan de verworpen grondwet. Zij vragen of ten aanzien van beweringen, dat een zeer groot percentage van het Verdrag van Lissabon identiek is aan het verworpen Grondwettelijk Verdrag (bijv. 90 procent), kan worden aangegeven wat het belang is van de onderdelen die wel zijn veranderd in relatie tot het belang van de onderdelen die niet zijn veranderd.

Deze leden zouden van de regering willen vernemen of de wens van de Kamer om in een vroeg stadium al op hoofdlijnen de inzet van de Nederlandse regering te vernemen (de zgn. 19 maart-brief¹), maar zonder bijvoorbeeld nadrukkelijk te vragen naar het «motorblok» (deel II van de verworpen Europese Grondwet), geholpen heeft bij het realiseren van die inzet (p. 6 MvT). Voorts vragen zij hoe de regering in dat licht haar toeschietelijkheid kwalificeert om een lijst met acht onderhandelingspunten wel te delen met vertegenwoordigers van andere lidstaten en niet met de Kamer dan na actieve tussenkomst van laatste in april 2007. Deze leden vragen of de regering het denkbaar acht dat, juist door een actieve en tijdige inbreng van de Kamer, bij Europese onderhandelingen deze meer kans van slagen hebben in plaats van omgekeerd.

Kan de regering verder aangeven of zij het juist en in overeenstemming met de hedendaagse werkelijkheid acht dat Europees beleid nog steeds onder het leerstuk valt onder de werking van de artikelen 91–96 van de Grondwet, die buitenlands beleid beschrijven in de zin van Verdrags-

¹ Kamerstukken 21 501-20, nr. 344.

sluiting waarover de Kamer na afloop wordt geïnformeerd. Is het niet zo dat Europees beleid hier veeleer een verlengstuk is van binnenlands beleid, zeker nu wederom alleen terreinen van oorspronkelijk binnenlands beleid als politie en justitiesamenwerking, milieu-, klimaat- en energiepolitiek onderhevig worden aan meerderheidsbesluitvorming in EU-verband? En volgt niet daaruit en uit de volwassen rol in de institutionele vormgeving van de EU voor nationale parlementen dat een actief behandelingsvoorbehoud of zelfs een vorm van instemmingsrecht gehandhaafd dient te blijven, zo vragen de leden van de VVD-fractie. De leden van de VVD-fractie hebben zich erover verbaasd dat de Raad van State lijkt te zeggen dat niet alleen het instemmingsrecht bij deze goedkeuringswet, maar uit alle goedkeuringswetten moet worden geschrapt. De leden van de VVD-fractie vragen of de regering het met de Raad van State eens is en of de regering bovendien kan aangeven hoe zij ziet dat het Verdrag dit dan compenseert nu actieve rechten van het Nederlandse parlement worden geschrapt (p. 4–8 MvT).

De leden van de PVV-fractie memoreren dat de regering stelt dat, nadat het Grondwettelijk Verdrag in Nederland en Frankrijk was verworpen, geleidelijk bij de lidstaten het besef doordrong dat bij een volgende verdragswijziging rekening gehouden moest worden met de redenen van verwerping of van niet goedkeuring van het Verdrag. De leden van de PVV-fractie vinden het onbegrijpelijk dat dit besef pas geleidelijk doordrong. Bij politici dient toch altijd het besef aanwezig te zijn waarom burgers het ergens wel of niet mee eens zijn en zij moeten toch altijd besef hebben van wat er bij burgers speelt, aldus deze leden. Hoe kan de EU democratische beginselen onderschrijven indien politici de stem van de burgers niet verwoorden, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

5. De Intergouvernementele Conferentie

De leden van de VVD-fractie vragen de regering hoe zwaar zij heeft ingezet op de verduidelijking in een protocol van de status van diensten van algemeen economisch belang. Deze leden vragen hoe in dat verband de verhoudingen tussen de lidstaten lagen en of Nederland wellicht in andere opzichten minder zijn zin heeft gekregen om deze wens gerealiseerd te krijgen. (p. 7 MvT) Voorts vragen de leden van de VVD-fractie de regering aan te geven waar de verschillen zitten tussen het protocol dat deze diensten definieert en het witboek hierover dat is ingetrokken. Kan tot slot worden aangegeven hoe de regering denkt om te gaan met haar eigen beleid om woningbouwcorporaties vennootschapsbelasting te laten betalen als waren zij zelfstandige ondernemingen, terwijl deze zelfde woningbouwcorporaties telkens ten tonele worden gevoerd als beschermingswaardige diensten van algemeen belang en dus vrijgesteld van het interne-marktregime dat voor gewone ondernemingen geldt, zoals dit nieuwe protocol mogelijk maakt, zo vragen de leden van de VVD-fractie.

Verder vragen deze leden de regering met zoveel woorden aan te geven welk(e) geheel nieuw(e) voorstel(len) van andere lidstaten in de vorm van aanvullende interpretatieve protocollen en verklaringen bij het Verdrag zijn opgenomen (p. 8 MvT). Deze leden vragen de regering uit te leggen welke speciale voorzieningen m.n. Denemarken heeft laten opnemen en of dit nu als een opt-out of een opt-in gezien moet worden. Voorts vragen deze leden welke «red-lines» door de Britten nu gerealiseerd zijn en of de indruk van de VVD-fractie klopt dat de Britten niet kunnen «free-riden» danwel daarvoor een «nucleaire prijs» moeten betalen.

6. Algemeen oordeel

De leden van de VVD-fractie vragen de regering een beoordeling te geven van het spanningsveld tussen het aanbrengen van meer samenhang in het externe optreden van de Unie enerzijds en het niet toekennen van een statelijk karakter aan de Unie anderzijds (p. 8 MvT). Voorts vragen deze leden of de regering bij haar voornemens om het Verdrag van Lissabon bij het publiek bekend te maken ook duidelijk haar eigen standpunt zal uitdragen of dat het juist niet de bedoeling is het regeringsstandpunt aan het publiek kenbaar te maken, zoals bij de voorlichting die is gesubsidiëerd vanuit het Europafonds (p. 9 MvT).

De leden van de PVV-fractie stelt vast dat het Verdrag van Lissabon de Nederlandse regering tot tevredenheid stemt. Voor de regering is het onder de aandacht brengen bij de Nederlandse bevolking van het Verdrag van Lissabon een prioriteit. De regering wil daarom onder meer een toegankelijke versie van deze toelichting produceren waarin wordt aangegeven waarom de regering van oordeel is dat het nieuwe Verdrag goed is voor Nederland. De PVV-fractie vindt dit een rare gang van zaken. Deze leden zijn van mening dat de regering eerder in het proces juist meer naar de burgers had moeten luisteren om beter te weten en te begrijpen wat de burgers willen, dan was het nu ook niet nodig geweest dat de regering het land in moet om uit te leggen waarom het Verdrag goed is. Dan zou het onderhavige wetsvoorstel recht gedaan hebben aan de zorgen en wensen van de burgers en zou het daarmee weinig nadere toelichting behoeven, aldus de leden van de PVV-fractie. Nu zal de burger die andere ideeën heeft met betrekking tot de EU dan de regering, uitgelegd worden waarom hij of zij het verkeerd ziet en waarom de koers van de regering de enige juiste is. In de ogen van deze leden heeft deze regering een tunnelvisie als het de EU betreft. De slogan «Europa wen er maar aan», die gedurende het programma Pauw en Witteman tot stand kwam toen staatssecretaris Timmermans daar in december 2007 te gast was, lijkt deze regering dan ook op het hart geschreven. De leden van de PVV-fractie vinden dit een zeer teleurstellende houding en vragen de regering een reactie.

7. Grondwettelijke aspecten van de goedkeuring van het Verdrag

Door enkel te kijken of artikelen in het Verdrag afwijken van concrete bepalingen uit de Nederlandse grondwet geeft de regering naar de mening van de leden van de SP-fractie blijk van een «enge» interpretatie van artikel 91, lid 3, van de Grondwet. De Grondwet is hetgeen waarop de Nederlandse soevereiniteit is gegrondvest. Het in het Verdrag geregelde verlies van mogelijkheden om op tal van terreinen zelfstandig Europese besluiten en wetgeving tegen te houden betekent een inperking van deze soevereiniteit, aldus de leden van de SP-fractie. Bovendien achten zij het onduidelijk of de EU op basis van het Verdrag besluiten kan nemen die wel strijdig zijn met de Nederlandse grondwet; deze leden vragen wat er gebeurt wanneer er sprake is van conflict. Voorts vragen deze leden de regering aan te geven of deze situatie zich in de praktijk zou kunnen voordoen.

Wat betreft de eventuele grondwettelijke aspecten van het Verdrag van Lissabon zouden de leden van de VVD-fractie graag een omschrijving krijgen van het spanningsveld tussen de daarin vervatte subsidiariteitstoets enerzijds en de Nederlandse Grondwet anderzijds (een spanningsveld waarnaar de regering een nader onderzoek noodzakelijk achtte). Graag krijgen zij ook een duidelijke beschouwing van de regering over het oorspronkelijk oordeel van de Raad van State dat het verwijzingsartikel naar het Handvest niet als een grondwettelijk element moet worden

gezien. Voorts vragen de leden van de VVD-fractie of de regering ook kan ingaan op de spanning die er bestaat tussen een rechtsgang van Nederlandse burgers bij de verschillende hoven in Straatsburg en Luxemburg en hoe dit is te voorkomen (p. 9 MvT).

8. Parlementaire betrokkenheid bij besluitvorming gebaseerd op het Verdrag

De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat het parlementaire instemmingsrecht voor Raadsbesluiten op het terrein van de regeling van Vrijheid, Veiligheid en Rechtvaardigheid zinvol en nodig blijft ten aanzien van EU-wetgeving die niet tot stand komt bij gekwalificeerde meerderheid en codecisie. Deze leden vragen de regering aan te geven op welke wijze de parlementaire controle, op de terreinen waar geen codecisie is vereist, gewaarborgd blijft.

De leden van de SP-fractie wensen dat het parlementair instemmingsrecht wordt uitgebreid tot alle wetgevende besluiten waartoe de EU bevoegd is en wordt. Zij achten dit recht een uitermate geschikt middel om de parlementaire betrokkenheid bij en legitimiteit van de EU te vergroten. In die strekking is ook geadviseerd door de commissie Meijer, de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid en de Nationale Conventie. De door de regering aangedragen redenen om dit recht te laten vervallen gaan hier niet op in. Bovendien maken de leden van de SP-fractie er bezwaar tegen om de controlerende taak, wanneer die uitgeoefend wordt door het EP, als gelijkwaardig te zien en inwisselbaar aan de controlerende taak van de nationale parlementen. Het EP heeft immers minder bevoegdheden dan de nationale parlementen. Tot slot wijst ook de regering erop dat er besluiten zijn waar zowel de nationale parlementen als het EP geen instemming voor behoeven te verlenen, aldus de leden van de SP-fractie. Deze leden vragen waarom de regering niet voor tenminste die onderdelen het instemmingsrecht reserveert.

Wat betreft de betrokkenheid van het Nederlandse parlement bij Europese justitiezaken zouden de leden van de VVD-fractie graag een beargumenteerde reactie van de regering ontvangen op het advies van de commissie-Meijers dat er kortweg op neer komt dat het Nederlandse parlement zijn instemmingsrecht bij Europese justitiezaken dient te behouden. Deze leden vragen de regering haar kwalificatie kenbaar te maken van het voornemen van de VVD-fractie om een behandelingsvoorbehoud mogelijk te maken over de volle breedte van de Europese wetgeving die bij meerderheidsbesluitvorming wordt vastgesteld en waarvoor de Commissie niet reeds exclusief bevoegd is, mede in het licht van de recente notitie van de VROM-raad waarin wordt aangegeven hoe groot het gat is tussen de ambtelijke instructies en de politieke sturing die pas veel later in beeld komt (p. 10 MvT).

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat de regering, in lijn met het advies van de Raad van State, geen aanleiding meer ziet om het parlementair instemmingsrecht te moeten behouden, gelet op het feit dat JBZ nu onder Werkingsverdrag is gebracht, en daarmee grotendeels onder de gewone wetgevingsprocedure valt. Deze leden vragen of de regering het met hen eens is dat een parlementair instemmingsrecht een waardevol instrument is voor betrokkenheid van nationale parlementen en Nederlandse burgers bij hetgeen er door de Europese instellingen wordt geregeld. Voorts vragen zij of het niet zo is dat het parlementaire instemmingsrecht een welkome extra dimensie toevoegt aan artikel 12 van het Verdrag betreffende de EU (hierna: VEU), waarin staat dat nationale parlementen actief bijdragen tot de goede werking van de Unie. Nationale parlementen worden immers wel geïnformeerd en zien toe op

de beginselen van subsidiariteit, maar de uitwerking van artikel 12 blijft een zaak van nationale parlementen, aldus deze leden. Het parlementaire instemmingsrecht lijkt de leden van de ChristenUnie-fractie bovendien een van de manieren om invulling te geven aan hetgeen artikel 10, lid 3, VEU beoogt te regelen, namelijk dat besluitvorming plaatsvindt op een zo open mogelijke wijze en zo dicht bij de burger als mogelijk is.

II. INHOUD EN STREKKING VAN HET VERDRAG

De leden van de PVV-fractie stellen dat Nederlandse regering geen enkele opt-out heeft bedongen. De leden van de PVV-fractie vragen naar de reden(en) daarvan. Deze leden vragen waarom Nederland bijvoorbeeld geen opt-out met betrekking tot het Grondrechtenhandvest heeft bedongen, zoals het Verenigd Koninkrijk en Polen dit wel hebben. Kan de regering zich voorstellen dat Nederland bij toekomstige verdragen eventueel wel opt-outs bedingt en zo op die specifieke delen niet of beperkt deelneemt aan de EU, zo vragen de leden van de PVV-fractie.

1. Structuur van het Verdrag en structuur van de Memorie van Toelichting

De leden van de VVD-fractie willen vernemen wat het standpunt is van de Nederlandse regering met betrekking tot een actualisering van het Euratom-Verdrag. Zij vragen of de regering de mening deelt dat de huidige situatie van schaarste en duurte met betrekking tot diverse soorten energie ook voor de Nederlandse regering een reden zou moeten zijn om bij te dragen aan een actualisering van het Euratom-Verdrag en om dat Verdrag nieuw leven in te blazen (p. 11 MvT).

2. Koninkrijkspositie

De leden van de VVD-fractie vragen of reeds bekend is welk standpunt de Nederlandse Antillen en Aruba innemen met betrekking tot het Verdrag van Lissabon. Deze leden vragen of de Nederlandse regering kan toelichten waarom goedkeuring van dit Verdrag door het Nederlandse parlement niet noodzakelijkerwijs leidt tot een wijziging van het Statuut (p. 13 MvT).

III. TOELICHTING OP DE VERDRAGSBEPALINGEN

1. Afbakening bevoegdheden

De leden van de SP-fractie delen de wens om de bevoegdheden duidelijker af te bakenen. De regering verstaat hieronder echter duidelijk iets anders dan de leden van de SP-fractie. Zij achten de wijze waarop de regering dit heeft gedaan volstrekt onvoldoende. De leden van de SP-fractie constateren dat in het algemeen de bevoegdheden niet zijn afgebakend, maar hoogstens verduidelijkt. Bovendien zijn er diverse mogelijkheden geschapen om zonder een algehele Verdragswijziging de bevoegdheden uit te breiden, aldus de leden van de SP-fractie.

De leden van de PVV-fractie melden dat de regering meent dat op het terrein van de bevoegdhedenverdeling belangrijk resultaat is geboekt. Om zorgen omtrent de bevoegdhedenverdeling weg te nemen heeft de regering een aantal aanscherpingen van de bevoegdheden bepleit. De leden van de PVV-fractie zijn van mening dat indien de regering zich daadwerkelijk zou hebben ingezet voor de bevoegdhedenverdeling en zorgen hieromtrent, de regering om te beginnen nooit had moeten instemmen met

het verlies van tientallen veto's. De genoemde aanscherpingen zijn in de ogen van deze leden slechts doekjes voor het bloeden.

De leden van de ChristenUnie-fractie zijn ingenomen met het feit dat de verdeling van bevoegdheden tussen lidstaten en de EU duidelijker is geworden en als onderdeel in het Verdrag van Lissabon is opgenomen. De regering schrijft dat zij met de bevoegdheidsverdeling wil voorkomen dat de Unie sluipenderwijs haar bevoegdheden uitbreidt en helderheid wil scheppen over de taakverdeling tussen Unie en lidstaten. Hiermee wordt bevorderd dat aan elke uitbreiding van bevoegdheden steeds een politieke keuze met betrokkenheid van nationale politieke instituties ten grondslag ligt. Daarmee kunnen de leden van de ChristenUnie-fractie instemmen. Ook kunnen zij instemmen met de toevoeging dat bevoegdheden van de Unie uitgebreid of beperkt kunnen worden. De leden van de ChristenUnie-fractie hebben over de bevoegdheidsafbakening echter wel wat vragen. Hoe zal de procedure worden vormgegeven rondom een verzoek van de Raad aan de Commissie om een wetgevingshandeling in te trekken, zo vragen deze leden. Er is immers geen verplichting van de Commissie om hieraan gehoor te geven. Voorts vragen zij of de artikelen scherp genoeg zijn geformuleerd om ongewenste groei van bevoegdheden van de commissie te voorkomen. Deze leden wijzen dan bijvoorbeeld op het artikel over milieubeleid, waar «een uitdrukkelijke rechtsbasis wordt gecreëerd voor maatregelen in de strijd tegen klimaatverandering». Zij vragen of een formulering als «maatregelen in de strijd tegen» niet juist de mogelijkheid biedt voor het sluipenderwijs uitbreiden van bevoegdheden.

De leden van de SGP-fractie constateren dat de EU in het Verdrag zich opnieuw niet uitspreekt over de finaliteit van de Unie: noch in geografische noch in inhoudelijke zin. Zij vragen of dit geen fundamenteel bezwaar is en of het niet ongewenst is dat lidstaten tientallen veto's opgeven zonder dat echt duidelijk is wat de kerntaken en doelstellingen van de EU zijn. Daarbij is sprake van vele nieuwe bevoegdheidstoe-delingen aan en vele bevoegdheids-uitbreidingen van EU-instellingen zonder dat een overtuigende motivering op basis van het subsidiariteitsbeginsel gegeven wordt, zo stellen de leden van de SGP-fractie. Ter illustratie melden zij dat de EU plotsklaps een belangrijke taak wordt toegekend ten aanzien van het sportbeleid (titel XII van het Verdrag betreffende de werking van de EU; hierna: Werkingsverdrag). Deze leden vragen waar dit vandaan komt en waarom dit Europees geregeld zou moeten worden. Wanneer heeft het integratieproces zijn grens bereikt? Wanneer heeft het aantal lidstaten zijn grens bereikt? Waarom spreekt het Verdrag niet duidelijk uit dat de EU een functionele organisatie moet zijn en blijven die eerst en vooral bedoeld is voor het samen oplossen van politieke en maatschappelijke problemen die lidstaten zelf niet meer het hoofd kunnen bieden, zo vragen de leden van de SGP-fractie.

De leden van de SGP-fractie spreken uit dat elke nieuwe overdracht van bevoegdheden aan Europese instellingen helder aan het subsidiariteitsbeginsel getoetst moet worden. Zij vragen derhalve aan de regering om een duidelijk overzicht van nieuwe bevoegdheidstoedelingen aan de EU-instellingen of bevoegdheidsuitbreidingen van de EU-instellingen, met bij elke overdracht of uitbreiding een duidelijke motivering op basis van het subsidiariteitsbeginsel.

Hiermee verbonden stellen de leden van de SGP-fractie de vraag hoe «duurzaam» dit Verdrag is. Zal de voorziene toetreding van omvangrijke landen als Turkije geen complicerende gevolgen hebben voor de institutionele verhoudingen binnen de Unie, zo vragen deze leden.

De leden van de SGP-fractie noemen het bovendien opvallend, dat vele bevoegdheden aan concrete taken noch aan concrete doelstellingen worden verbonden. Het op deze wijze relateren van bevoegdheden aan

algemene doelstellingen bergt naar de mening van de leden van de SP-fractie het grote gevaar in zich, dat het Verdrag nauwelijks beperkingen oplegt aan welk optreden van de EU dan ook. Deze leden vragen of de regering hier geen risico's ziet.

De leden van de SGP-fractie hebben reeds bij de parlementaire behandeling van het Verdrag van Nice met nadruk gewezen op de verhouding tussen achtereenvolgende uitbreidingen van de EU met nieuwe lidstaten en alsmaar voortgaande uitbreiding van de taken en bevoegdheden van deze Unie. Naar hun mening was en is het, gelet op het toenemende aantal lidstaten, noodzakelijk om niet méér bevoegdheden aan de EU te verlenen, maar juist om bevoegdheden terug te geven aan de lidstaten. De met de uitbreiding van de EU sterk groeiende diversiteit aan nationale culturen, identiteiten, belangen en vormen van wetgeving moet naar de mening van deze leden nopen tot een duidelijke beperking van de taken en bevoegdheden van de EU. Ook de kloof tussen de burgers van de lidstaten en de Brusselse politiek zou ertoe moeten nopen om uiterst terughoudend te zijn met het overdragen van alsmaar meer bevoegdheden van de lidstaten aan de EU, en zelfs te kijken of bevoegdheden teruggegeven kunnen worden aan de lidstaten, aldus de leden van de SGP-fractie. Deze leden vragen in hoeverre de regering hiervan werk maakt en hoe dit zich verhoudt tot het nieuwe Verdrag.

1.1 Doelstellingen

De leden van de SP-fractie zijn van mening dat de geruststelling dat de doelstellingen op zichzelf geen basis vormen voor maatregelen enigszins misleidend is. Is het immers niet zo dat, tenzij de Verdragen dat expliciet uitsluiten, op basis van het flexibiliteitsbeginsel maatregelen kunnen worden genomen om een doelstelling te verwezenlijken wanneer daarvoor een rechtsgrondslag ontbreekt, zo vragen de leden van de SP-fractie. Deze leden vragen verder wat de invloed is van de opname van nieuwe doelstellingen, zoals de solidariteit tussen generaties, voor het al bestaande recht dat mogelijk met deze doelstellingen strijdig zou kunnen zijn. Verder zijn de leden van de SP-fractie van mening dat menig middel onterecht is geformuleerd als doelstelling, zoals prijsstabiliteit en de eerlijke en vrije handel. Bovendien is «volledige werkgelegenheid» een van de doelstellingen terwijl in de rest van het Verdrag deze term niet is terug te vinden, aldus deze leden. De leden van de SP-fractie vragen waarom dat niet het geval is. Voorts vragen zij waarom wel de solidariteit tussen generaties is opgenomen en niet die tussen arme en rijke inwoners, regio's en landen.

De leden van de VVD-fractie vragen een reactie van de regering op haar stelling dat de ontwikkeling van de universele waarden van de onschendbare en onvervreembare rechten van de mens en van vrijheid, democratie, gelijkheid en rechtsstaat vooral een resultaat zijn geweest van renaissance/humanisme en (met name) de Verlichting en nauwelijks van, bij voorbeeld, religieuze tradities. Deze leden vragen welke lidstaten van de EU hebben aangedrongen op de betreffende wijziging van de preambule (p. 14 MvT).

Voorts vragen de leden van de VVD-fractie waarom in artikel 3, lid 5 VEU bij de mensenrechten nog in het bijzonder wordt verwezen naar de rechten van het kind en of andere mensenrechten daardoor minder belangrijk zijn geworden. Voorts vragen deze leden of volgens de regering de handhaving door der Unie van haar waarden in de betrekkingen met de rest van de wereld resp. de nieuwe solidariteitsclausule niet juist ook van belang is bij pertinente aanvallen of dreigingen op de kernwaarden zoals Denemarken heeft moeten ervaren bij de beide cartooncrises en Nederland recent rondom de Fitna-film. Kan de Nederlandse regering garanderen dat vooral vrijheden het unieke karakter en succes van Europa

verklaren en niet de subjectieve zelfrestrictie die velen daaraan wensen te koppelen? Is het inderdaad zo dat uit uitspraken van het Europees Hof van de Mensenrechten valt op te maken dat het EVRM burgers niet vrijwaart van belediging en dat belediging pas achteraf door een rechter kan worden getoetst en civiel dan wel strafrechtelijk kan worden vervolgd? Wordt deze lijn in dit Verdrag gehandhaafd (p. 15 MvT), zo vragen de leden van de VVD-fractie.

Met instemming constateren de leden van de GroenLinks-fractie dat de EU-doelstelling «een interne markt waar de mededinging vrij en onvervalst is» uit het Grondwettelijk Verdrag is vervangen door de beperktere doelstelling «De Unie brengt een interne markt tot stand». Deze leden vragen in hoeverre met deze zinsnede afstand wordt genomen van de gedachte dat maximale marktliberalisatie een hoofddoelstelling van de EU is.

De leden van de ChristenUnie-fractie spreken hun waardering uit voor een aantal nieuwe doelstellingen, zoals solidariteit tussen generaties en bescherming van de rechten van het kind, en een duidelijke verwoording van duurzame ontwikkeling als balans tussen de economische, sociale en milieupijlers.

Ten aanzien van het opnemen van prijsstabiliteit vragen deze leden of dit in feite een verankering van een deel van het groei- en stabiliteitspact in het Verdrag inhoudt, waarmee prijsstabiliteit een expliciete doelstelling wordt voor alle lidstaten in plaats van een doelstelling voor alleen de lidstaten die de Euro hebben ingevoerd.

De leden van de SGP-fractie betreuren het dat de preambule van het Wijzigingsverdrag geen expliciete verwijzing kent naar de christelijke waarden en normen die Europa mede hebben gevormd. Dit te meer omdat hier sprake is van een bewuste, weloverwogen keus. Deze leden vragen waarom er uitdrukkelijk voor is gekozen om de Europese wortels te verzwijgen.

De leden van de SGP-fractie constateren, dat de ambities van een federaal Europa bepaald niet verdwenen zijn. Op institutioneel vlak worden een aantal hervormingen doorgevoerd (vaste voorzitter, verlies eigen euro-commissaris, Hoge Vertegenwoordiger met eigen diplomatieke dienst, etc.) die de EU een meer federaal aanzien geven. Na de voltooiing van de interne markt richt de EU haar ambities op de 3e pijler en het GBVB en EVDB. De EU zou ook op het wereldtoneel haar eigen rol moeten gaan spelen. De vraag of het wel om EU-doelstellingen gaat, blijft voor deze leden een knellende vraag. Zij vragen hoe de regering dit beoordeelt. Gelet op de formulering van artikel 3 VEU merken de leden van de SGP-fractie op dat kennelijk niet langer meer de interne markt met de vier vrijheden het eerste en belangrijkste element is van de EU. De EU profileert zich eerst en vooral als een politieke waardengemeenschap met hoge ambities, zowel naar binnen gericht als mondiaal. De leden van de SGP-fractie vragen of het een bewuste keus is om niet meer de interne markt voorop te stellen. Het vijfde lid van artikel 3 spreekt overigens over «de betrekkingen met de rest van de wereld». De leden van de SGP-fractie vinden dit een ongelukkige, nogal EU-centrische visie op de wereld. Zij vragen of de regering het daarmee eens is en of niet veel adequater gesproken had kunnen worden over «de externe betrekkingen».

1.2 Algemene bepalingen betreffende de bevoegdheidsafbakening

De leden van de CDA-fractie stellen dat dankzij het voorliggende Verdrag transparanter wordt wat Nederland vooral nationaal blijft regelen en wat meer in Europees verband wordt aangepakt. Deze leden vragen de regering uiteen te zetten dat Nederland op een aantal cruciale punten, zoals

familierecht, defensie, sociale zekerheid, wezenlijke delen van ons belastingbeleid, vetorecht heeft en houdt en dat er ook nog «veiligheidsnetten» en «noodremprocedures» zijn. Voorts vragen deze leden op welke beleidsterreinen het veto-mechanisme is afgeschaft en wat daarvoor in de plaats is gekomen. Tenslotte vragen deze leden op welke wijze de regering het parlement informeert indien gebruik gemaakt wordt van de noodremprocedure.

De leden van de CDA-fractie stellen dat het Verdrag van Lissabon de mogelijkheid schept om de aan de Unie toegedeelde bevoegdheden ook te kunnen beperken. De leden van de CDA-fractie zijn een groot voorstander van het subsidiariteitsbeginsel en zijn mede daarom verheugd, dat hierdoor efficiëntere oplossingen op maat mogelijk worden. Steeds dient te worden bezien wat noodzakelijkerwijs op Europees niveau geregeld dient te worden. Dit uitgangspunt kan volgens deze leden bijdragen aan vermindering van administratieve lastendruk. De leden van de CDA-fractie vragen de regering aan te geven of hierbij al aan specifieke, thans bestaande bevoegdheden gedacht wordt. De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat vermindering van administratieve lastendruk ook een prioriteit van de EU dient te zijn en zij vragen of voorbeelden gegeven kunnen worden van vermindering van regelgeving.

De leden van de SP-fractie achten de meerwaarde van de bevoegdheidsafbakening in haar huidige vorm volstrekt onduidelijk. Deze is namelijk niet uitputtend, wat wil zeggen dat niet iedere bevoegdheid een plaats heeft gekregen in de indeling, aldus deze leden. Bovendien valt het overgrote deel in de categorie gedeeld, waar de bevoegdheden helemaal niet duidelijk begrenst zijn. De EU kan immers in heel deze categorie handelen en is enkel begrensd door de al door lidstaten verrichte handelingen. Om het nog ingewikkelder te maken zijn er ook gedeelde bevoegdheden met een speciaal karakter. De leden van de SP-fractie hebben twijfels over de meerwaarde en hadden graag een meer uitputtende en heldere afbakening gezien.

Daarnaast constateren deze leden dat er bevoegdheden met dit Verdrag bij zijn gekomen waar de EU al heeft gehandeld, maar dan op basis van een ander artikel. Bijvoorbeeld het energieartikel. Dit is in de ogen van de leden van de SP-fractie het gevolg van de sluipende bevoegdheidsuitbreiding waartegen deze afbakening zou moeten waken. De leden van de SP-fractie vragen of het dan ook niet logischer was geweest om op zijn minst een indicatie in het Verdrag op te nemen waar het handelen van de EU niet plaats kan vinden.

Tot slot vragen de leden van de SP-fractie hoe de categorieën bevoegdheden zich tot elkaar verhouden wanneer een handeling gebaseerd kan zijn op meerdere bevoegdheden in verschillende categorieën. Bijvoorbeeld in het geval van sport, dat opgenomen is als een bevoegdheid waar de EU enkel ondersteunend, coördinerend en aanvullend mag optreden, maar waarop interne markt, een gedeelde invloed, ook duidelijk invloed heeft, aldus de leden van de SP-fractie.

De leden van de VVD-fractie vragen of de nieuwe bepaling over de bevordering op internationaal vlak van maatregelen om het hoofd te bieden aan regionale of mondiale milieuproblemen, en in het bijzonder de bestrijding van klimaatverandering (art.191 Werkingsverdrag), ook gevolgen kan hebben voor de situatie binnen lidstaten betreffende de keuze van energiebronnen. Deze leden vragen wat deze bepaling toevoegt aan de bestaande mogelijkheden van de Unie tegen de achtergrond van het klimaatenergie pakket dat al tot stand kwam zonder dit Wijzigingsverdrag (p. 17 MvT).

In de Memorie van Toelichting wordt gesteld dat het EVDB geen afbreuk doet aan de specifieke aard van het veiligheids- en defensiebeleid van de lidstaten. De leden van de VVD-fractie zouden in dat verband willen

vernemen wat in het Werkingsverdrag precies wordt bedoeld met «de geleidelijke bepaling van een gemeenschappelijk defensiebeleid» (art. 2, lid 4 Werkingsverdrag). Deze leden vragen of het mogelijk en denkbaar is dat er landen zullen zijn die wel toetreden tot de veiligheidsdimensie van de EU, maar (vooralsnog) niet tot de rest van het acquis, zoals bij de West EU (WEU) het geval was (p. 18 MvT).

De leden van de SGP-fractie zijn positief over het feit dat getracht is in het Verdrag helderheid te scheppen over de bevoegdheidsverdeling tussen de EU en de lidstaten. Evenwel roepen de desbetreffende artikelen (artikelen 2 t/m 6 Werkingsverdrag) bij hen de nodige vragen op.

De eerste vraag is waar de bevoegdheden aan worden gerelateerd. In algemene zin kunnen bevoegdheden òf aan welomschreven, goed afgebakende taken worden verbonden, òf aan meer algemeen geformuleerde doelstellingen. De leden van de SGP-fractie constateren dat veel genoemde bevoegdheden noch aan taken, noch aan doelstellingen verbonden worden. Uit verschillende andere artikelen zou afgeleid kunnen worden dat de bevoegdheden gerelateerd zijn aan algemeen geformuleerde beleidsdoelstellingen. Deze leden vragen of dat juist is. Tevens vragen zij of het relateren van bevoegdheden aan algemene doelstellingen niet het gevaar in zich bergt dat het Verdrag nauwelijks beperkingen oplegt aan welk optreden van de EU dan ook. Immers, de doelstellingen zijn zo ruim, dat nagenoeg elk overheidsoptreden en elk overheidsbesluit met een beroep daarop kan worden gerechtvaardigd. Had het niet meer duidelijkheid geschapen wanneer de bevoegdheden gerelateerd zouden zijn aan helder omschreven taken van de EU, zo vragen de leden van de SGP-fractie.

1.3 Categorieën van bevoegdheden

Bij de categorie waar de EU enkel ondersteunend, coördinerend of aanvullend mag optreden staat dat handelingen op deze gebieden geen harmonisatie kunnen inhouden. De leden van de SP-fractie vragen of dit betekent dat ook het doel of effect van deze handelingen geen harmonisatie mag inhouden.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben nadere vragen over de categorieën van bevoegdheden. Onder de exclusieve bevoegdheden van de Unie valt ook de gehele gemeenschappelijke handelspolitiek. Deze leden vragen de regering nader in te gaan op het schrappen van de uitzondering voor akkoorden inzake culturele en audiovisuele diensten, onderwijsdiensten en sociale en volksgezondheidsdiensten. Zij vragen wat de reden is om dit over te brengen van gedeelde bevoegdheid naar exclusieve bevoegdheid en waarom van gemengde akkoorden geen sprake meer zal zijn.

Wat betreft de gedeelde bevoegdheden krijgen de leden van de ChristenUnie-fractie graag nadere uitleg over de verdeling tussen de Unie en de lidstaten. Zij vragen hoe zij de zin moeten interpreteren dat wanneer de Unie eenmaal optreedt, lidstaten niet meer kunnen optreden, tenzij de Unie weer stopt met het uitoefenen van de gedeelde bevoegdheid (MvT pag. 19). Betekent dat niet dat de Unie hier juist veel bevoegdheden naar zich toe kan trekken, of is de verdeling nader omschreven, zo vragen de leden van de ChristenUnie-fractie.

Coherentie is expliciet verheven tot prioriteit. Dat kan op instemming van de leden van de ChristenUnie-fractie rekenen. Maar coherentie tot prioriteit verheffen is naar hun mening slechts een eerste stap. Zij vragen hoe de uitwerking hiervan vorm wordt gegeven.

De leden van de ChristenUnie-fractie zien geen dringende reden voor het uitbreiden van de flexibiliteitsclausule zoals geregeld in het Verdrag van Lissabon. Zij vragen de regering daarom nader in te gaan op de achterlig-

gende redenen om tot uitbreiding van deze clausule te besluiten. Voorts vragen zij in welke mate de bestaande flexibiliteitsclausule in de afgelopen jaren is toegepast.

In een verklaring bij het Verdrag van Lissabon is het primaat van de Europese Verdragen ten opzichte van het nationale recht van de lidstaten opgenomen. Dit is een bevestiging van de huidige situatie, zo stelt de regering naar de mening van de leden van de ChristenUnie-fractie terecht vast. Wat is dan de meerwaarde van deze verklaring, zo vragen de leden van de ChristenUnie-fractie. Voorts vragen zij of deze verklaring in de praktijk een uitbreiding van rechtsmacht van de Unie zal betekenen, of dat er geen verandering zal zijn ten opzichte van de huidige praktijk.

De leden van de ChristenUnie-fractie memoreren dat in het Verdrag van Lissabon is voorzien in toetreding van de EU tot het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Deze leden vragen op wat voor termijn de regering denkt dat toetreding een feit zal zijn. Zal toetreding van de EU niet leiden tot toenemende werkdruk bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, zo vragen deze leden. Tenslotte vragen de leden van de ChristenUnie-fractie aan welke mogelijkheden om de werkdruk te beperken de regering denkt.

1.4 Algemeen toepasselijke bepalingen

De leden van de SP-fractie vragen waarom de regering niet aangeeft welke handelingen genomen kunnen worden op basis van de toevoeging over de bestrijding van huiselijk geweld. Voorts vragen deze leden welke deze handelingen zijn.

De leden van de VVD-fractie vragen of hetgeen in artikel 13 Werkingsverdrag is vastgesteld omtrent dierenwelzijn verder beperkingen zal opleggen aan het gebruik van dieren voor onderzoek (p. 21 MvT).

De leden van de GroenLinks-fractie zijn enerzijds tevreden met verankering van dierenrechten in het Verdrag door de opname van het protocol over dierenwelzijn en verbreding van de reikwijdte van deze bepaling. Voor een daadkrachtiger Europese aanpak van de talloze grensoverschrijdende misstanden, zoals bij veetransporten, was evenwel een aparte rechtsgrondslag wenselijk geweest, aldus deze leden.

1.5 Diensten van Algemeen (Economisch) Belang

De leden van de SP-fractie zijn van mening dat met de wijzigingen op dit terrein de regering er niet in is geslaagd «te voorkomen dat EU-regelgeving direct of indirect belemmeringen opwerpt voor onze nationale sociale arrangementen of voor de kwaliteit van de publieke voorzieningen.»¹

Het protocol dat in nauw overleg met de Europese Commissie is opgesteld bevestigt de bestaande situatie waarbij er in grote mate rekening moet worden gehouden met de interne marktregels, aldus deze leden. De leden van de SP-fractie zijn van mening dat deze regels, ondanks de grote mate van vrijheid die lidstaten volgens het protocol zouden hebben, de voorwaarden dicteren waaronder zij Diensten van Algemeen Economisch Belang (hierna: DAEB) organiseren. De regering erkent in de toelichting ook dat het er geen probleem mee heeft dat er grenzen worden gesteld vanuit de EU. De leden van de SP-fractie hadden liever gezien dat de lidstaten daar zelf over zouden mogen oordelen. Deze leden vragen of de regering kan bevestigen dat het opgestelde protocol en andere wijzigingen op dit terrein op geen enkele wijze invloed zal hebben op de bestaande secundaire wetgeving waar de verhouding tussen interne markt en DAEB zijn geregeld, zoals de aanbestedingsrichtlijn. Voorts zijn de leden van de SP-fractie van mening dat de vorm waarin de

¹ Eerdergenoemde Kamerbrief inzake EU-Verdragwijziging, 19 maart 2007 (21 502-20, nr. 344).

verduidelijking tot stand is gebracht te wensen over laat. In plaats van een generieke bepaling waar optreden in bepaalde sectoren is uitgesloten, is hier gekozen voor een per-geval-benadering wat tot effect heeft dat er rechtsonduidelijkheid vooraf blijft bestaan en de Europese Commissie haar handen vrij heeft om zich als partner te laten gelden bij de vormgeving van nationale arrangementen, aldus de leden van de SP-fractie. Deze leden vragen of de regering dit erkent.

Voorts vragen zij of de regering het gevaar ziet dat marktontwikkelingen ertoe kunnen leiden dat Diensten van Algemeen Belang (hierna: DAB) aangemerkt kunnen worden als DAEB.

Ook vragen de leden van de SP-fractie wat de consequenties zijn van de toevoeging aan artikel 14 (Werkingsverdrag) met betrekking tot de voorwaarden en beginselen waarmee vanuit de EU wordt geoordeeld over de DAEB. Zij vragen of deze bepaling in zijn algemeenheid niet raakt aan de vrijheid van lidstaten om zelf te bepalen welke diensten een algemeen belang dienen.

De leden van de VVD-fractie behouden aanzienlijke twijfels met betrekking tot de bepaling in artikel 14 Werkingsverdrag omtrent de DAEB. Deze leden gaan ervan uit dat de Kamer volledig wordt geïnformeerd (vooraf en achteraf) over de Europese wetgevingsprocedure (althans wat betreft het aandeel van de Raad) met betrekking tot de vaststelling van de beginselen en voorwaarden die zullen gelden voor de DAEB. Zij vragen welke betekenis dergelijke beginselen en voorwaarden zullen hebben wanneer daarbij de bevoegdheid van lidstaten om dergelijke diensten te verstrekken onverlet resp. onverminderd blijft. Zij vragen tevens om een omschrijving van de beperkingen voor die DAEB die het gevolg zijn van het in acht nemen van de Verdragen. De leden van de VVD-fractie vragen voorts welke beperkingen feitelijk nog gelden voor die DAEB wanneer protocol 9 spreekt over «de essentiële rol en de ruime bevoegdheid van de nationale, regionale en lokale autoriteiten» en wanneer art. 106, lid 2 Werkingsverdrag spreekt over de wijze waarop de regels van de Verdragen slechts gelden «voor zover de toepassing daarvan de vervulling, in feite of in rechte, van de hun toevertrouwde bijzondere taak niet verhindert» (p. 21, 22 MvT).

De leden van de GroenLinks-fractie stellen dat met het Verdrag inhoudelijk een aantal stappen vooruit is gezet. Deze leden constateren, met de Raad van State, dat de eenzijdige gerichtheid van de EU op marktwerking met deze Verdragswijziging en de toevoeging van een Protocol betreffende de DAB, meer verschuift richting een «sociale markteconomie». Het is goed dat de uitzonderlijke positie van DAB in een protocol is vastgelegd, aldus deze leden. Wel vragen de leden van de GroenLinks-fractie de regering op welke wijze dit iets toevoegt aan de bestaande rechtspraktijk. Zij vragen wat dit protocol bijvoorbeeld concreet betekent voor de positie van de woningbouwcorporaties ten opzichte van de bevoegdheden van de commissaris mededinging.

1.6 Flexibiliteitsclausule

De leden van de SP-fractie constateren dat naast deze bepaling ook een simpele herzieningsprocedure van de Verdragen is afgesproken. Deze leden vragen hoe artikel 352 Werkingsverdrag zich daarmee verhoudt en wanneer het een of het ander wordt gebruikt. Voorts vragen de leden van de SP-fractie of het niet helderder was om af te spreken dat nieuwe bevoegdheden expliciet in een apart artikel moeten worden opgenomen zodat dit artikel kan vervallen.

Het is de leden van de SP-fractie ook onduidelijk wat de grenzen zijn van dit artikel, afgezien van de beperkingen die expliciet zijn genoemd. Ook wordt er gesproken over «competenties die het algemene kader van de

Verdragen te buiten gaan.» De leden van de SP-fractie vragen de regering aan te geven wat daarmee wordt bedoeld.

1.7 Respect voor nationale eigenheid

De leden van de SP-fractie vragen wat de betekenis is van of noodzaak voor de bepalingen inzake nationale eigenheid. Voorts vragen zij waarom alleen de essentiële staatsfuncties worden gerespecteerd en waarop deze selectie van functies is gebaseerd. De leden van de SP-fractie zijn van mening dat er meer staatsfuncties zijn die samenhangen met de nationale identiteit, zoals onderwijs.

De leden van de VVD-fractie vragen of het gestelde in artikel 4, lid 2 VEU omtrent de eerbiediging van de nationale identiteit van de lidstaten ertoe zou kunnen leiden dat de regering zal bevorderen dat meer duidelijkheid ontstaat over de Nederlandse identiteit. Deze leden vragen of de regering het in dat verband niet een gemiste kans vindt dat de commissie die verantwoordelijk was voor de Canon van Nederland de Nederlandse nationale identiteit nadrukkelijk buiten beschouwing heeft gelaten. Zij vragen wat de regering zal doen om in deze nog steeds voortdurende behoefte te voorzien. Kan wellicht de totstandkoming van het nieuwe Verdrag, waarin meer dan voorheen aandacht wordt gegeven aan hetgeen de natiestaten zelf voor hun rekening kunnen nemen, een geschikt moment vormen voor hernieuwde aandacht voor de Nederlandse nationale identiteit, zo vragen de leden van de VVD-fractie (p. 24 MvT).

2. Slagvaardigheid

In het algemeen zijn de leden van de SP-fractie afwijzend over de maatregelen die worden ingevoerd om de slagvaardigheid te vergroten. Deze voorstellen vormen een verdere verdieping van de samenwerking in de EU. Zowel de bestaande afstand tussen de burger en haar vertegenwoordigers, die tijdens de ratificatie van het Grondwettelijk Verdrag pijnlijk aan het licht kwam, als het feit dat de EU recent flink is uitgebreid, is voor de leden van de SP-fractie reden om deze verdieping op dit moment prematuur te noemen.

De leden van de PVV-fractie vragen de regering aan te geven welke specifieke punten uit het Verdrag van Lissabon bijdragen aan het slagvaardiger functioneren van de EU en in dat opzicht een verbetering zijn ten opzichte van de huidige Verdragen.

Voorts vragen deze leden de regering aan te geven welke specifieke punten uit het Verdrag van Lissabon bijdragen aan het democratisch functioneren van de EU en in dat opzicht een verbetering zijn ten opzichte van de huidige Verdragen.

Deze leden melden dat de regering van mening is dat het, op de terreinen waar de burger hoge verwachtingen heeft van de EU, gewenst is dat er sprake is van besluitvorming middels gekwalificeerde meerderheid van stemmen in plaats van unanimiteit. Het Verdrag van Lissabon bepaalt dat op 17 terreinen waar voorheen met unanimiteit werd besloten, voortaan met gekwalificeerde meerderheid van stemmen zal worden besloten. De regering vindt dit winst en een welkome versterking van de slagvaardigheid van de Unie. De leden van de PVV-fractie zijn het hier niet mee eens en zijn van mening dat de regering de belangen van de Nederlandse burger onvoldoende kan vertegenwoordigen als op deze manier de besluitvorming van de EU wordt vergemakkelijkt. De leden van de PVV-fractie achten het woord slagvaardigheid in deze misleidend.

2.1 Institutionalialia

2.1.1. Algemeen

De leden van de CDA-fractie vragen de regering om een overzicht van de nog uit te werken zaken in relatie tot de implementatie van het Verdrag van Lissabon.

De leden van de SP-fractie wijzen de veranderingen in de besluitvorming die de invloed van Nederland doen afnemen af. Dit betreft de verlaging van de drempel om een gekwalificeerde meerderheid te bereiken, de verschillende overgangen naar gekwalificeerde meerderheidsbesluitvorming (QMV) en de uitbreiding van het aantal gebieden waar op basis van QMV wordt besloten. De leden van de SP-fractie zijn van mening dat dit het draagvlak voor besluiten van de EU verder ondermijnt. Dat draagvlak ontbreekt, blijkt volgens de leden van de SP-fractie zowel uit de lage opkomst tijdens de verkiezingen voor het EP als uit de uitslag van het referendum over het Grondwettelijk Verdrag. De leden van de SP-fractie wijzen aantasting van de nationale soevereiniteit dan ook af en zijn van mening dat dit niet zonder expliciete toestemming van de Nederlandse bevolking zou mogen plaatsvinden.

De regering gaat er naar de mening van de leden van de SP-fractie te simpel van uit dat het inleveren van veto's meer slagvaardigheid betekent en denkt onvoldoende na over het effect dat dit heeft op de consensuscultuur in de EU. Deze leden wijzen erop dat de regering diverse malen aangeeft dat de waarde van een veto niet moet worden overschat omdat er zelden gebruik van wordt gemaakt. De leden van de SP-fractie vragen of dit niet in tegenspraak is met de bewering dat afschaffing leidt tot snellere besluitvorming. Ook vragen deze leden of het voor draagvlak van de EU niet belangrijk is dat lidstaten wetgeving kunnen tegenhouden indien zij een groot probleem zien in voorgestelde wetgeving i.p.v. dat de wetgeving wordt opgedrongen. De leden van de SP-fractie vragen of het niet belangrijk is voor draagvlak dat getracht wordt wetgeving te ontwerpen die op consensus kan rekenen en of de voorgestelde maatregelen niet het tegenovergestelde stimuleren. De leden van de SP-fractie vragen of het niet mogelijk is dat de regering zich vergist in de waarde van veto's aangezien er nog niet zo lang ervaringen zijn met een uitgebreide EU. Bij enkele besluiten wordt het veto vervangen door een noodrem die in specifieke gevallen door lidstaten mag worden gebruikt. De leden van de SP-fractie vragen waarom er voor is gekozen om die specifieke gevallen te benoemen. Voorts vragen deze leden of het niet logisch is dat een lidstaat de noodrem enkel gebruikt als er «fundamentele» of «belangrijke» aspecten in het geding zijn. Deze leden vragen wat de juridische betekenis is van deze bepalingen en of andere lidstaten die kunnen betwisten. Indien dat het geval is, vragen de leden van de SP-fractie wat «fundamentele aspecten van het strafrechtstelsel» en «belangrijke aspecten van het sociale zekerheidstelsel» zijn. Indien dat niet het geval is, vragen deze leden waarom ten opzichte van het Grondwettelijk Verdrag het woord «fundamenteel» is gewijzigd in «belangrijk» bij de noodrem inzake sociale zekerheid voor migrerende werknemers.

De leden van de D66-fractie constateren dat het Verdrag van Lissabon enkele nieuwe functies en instrumenten in het leven roept die de komende tijd nadere invulling vereisen. Deze leden denken dan bijvoorbeeld aan de vaste voorzitter van de Europese Raad, de Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid, de Europese diplomatieke dienst (de Europese Dienst voor Extern Optreden: EDEO) en het burgerinitiatief. De komende tijd zullen zowel de modaliteiten waaronder deze zullen functioneren als de personele invulling nader worden uitgewerkt.

Deze leden constateren dat de regeringspartijen de afgelopen maanden regelmatig hebben onderstreept hoe belangrijk een nauwe betrokkenheid van nationale parlementen bij Europese besluitvorming is. Zij constateren tevens dat de regering bij voortdurende heeft aangegeven de Kamer nauw te willen betrekken bij besluitvorming in EU-verband. De leden van de fractie van D66 verzoeken de regering geen onomkeerbare – diplomatieke – stappen te nemen op bovengenoemde onderwerpen.

2.1.2 Herstructurering van de Verdragen

2.1.3 Rechtspersoonlijkheid en recht van de Unie

De leden van de SP-fractie vragen of het feit dat de EU gebaseerd is op twee Verdragen effect heeft op de manier waarop bepaalde handelingen kunnen worden verricht. Deze leden vragen of hiermee hetzelfde effect is bereikt als zou de EU gebaseerd zijn op het Grondwettelijk Verdrag. Voorts vragen de leden van de SP-fractie waarom het van belang is dat het GBVB zijn plaats behoudt in het VEU, ondanks dat de bijzondere positie van het GBVB op verschillende plaatsen is vastgelegd.

2.1.4 Europees Parlement

De leden van de SP-fractie zijn verheugd dat het EP op die gebieden waar de gemeenschap al bevoegd was ook daadwerkelijk medewetgever is geworden. Minder verheugd zijn deze leden erover dat ook met dit Verdrag het EP niet de bevoegdheden krijgt die een normaal parlement wel bezit: het recht van initiatief en het recht om zelfstandig te besluiten tot een enquête.

De leden van de VVD-fractie zijn verheugd over het volledige budgetrecht dat het Europese Parlement zal krijgen. Zij vragen de regering nog wel of de zeggenschap van het Europese Parlement over de begroting zich ook uitstrekt tot alle onderdelen van het GBVB, inclusief de nog op te richten buitenlandse dienst.

De leden van de GroenLinks-fractie memoreren dat het EP in zijn resolutie van 11 oktober 2007 over de toekomstige zetelverdeling (A6-0351/2007) het voornemen heeft uitgesproken om, in zijn volgende zittingsperiode, «na te gaan of het mogelijk is om een deel van de EP-leden te laten kiezen op transnationale lijsten», aangezien «dit het verkiezingsdebat een werkelijk Europese dimensie zou kunnen geven, met name door Europese politieke partijen een centrale rol toe te bedelen». Deze leden vragen of de regering hun inschatting deelt dat het kiezen van een deel van de Europarlementariërs op transnationale lijsten inderdaad een stimulans vormt voor Europese partijvorming, onder meer omdat het stellen van gezamenlijke kandidaten voor het EP – en mogelijk ook voor de Europese Commissie – het belang vergroot van een gemeenschappelijk verkiezingsprogramma en van betrokkenheid van de leden van de aangesloten nationale partijen bij de interne besluitvorming. Deze leden vragen of de regering dit wenselijk acht. Tenslotte vragen de leden van de GroenLinks-fractie of hoger genoemd voornemen van het EP gerealiseerd kan worden op grond van de bepalingen van het Verdrag van Lissabon.

De leden van de ChristenUnie-fractie zijn ingenomen met de uitbreiding van bevoegdheden van het EP. Zij hebben hierover nog enkele nadere vragen. Het EP heeft de bevoegdheid om, na voordracht van een enkele kandidaat voor het voorzitterschap van de Commissie door de Europese Raad, de voorzitter van de Commissie te kiezen. Het EP kan in feite dus stemmen over één kandidaat, deze verkiezen of verwerpen. Deze leden vragen of de regering hun mening deelt dat het beter was geweest als het EP uit meerdere personen had kunnen kiezen. Speelt het EP ook een rol bij

het tot stand komen van de voordracht door de Raad, naast het meedenken over het profiel, zo vragen deze leden. Voorts vragen deze leden hoe zij de regel moeten interpreteren dat de verkiezingsuitslag moet weerklinken in de uiteindelijke voordracht. Is het niet zo dat de verkiezingsuitslag de uiteindelijke voordracht bepaald, zo vragen deze leden.

Deze leden vragen of de bevoegdheden van het EP ook zijn uitgebreid ten aanzien van het individueel naar huis sturen van commissarissen.

Met het Verdrag van Lissabon wordt geregeld dat de Europese Ombudsman niet langer benoemd wordt, maar gekozen wordt door het EP. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de regering of een verkiezingsprocedure niet ten nadele is van de onafhankelijkheid van de ombudsman.

2.1.5 Europese Raad

2.1.6 Raad van Ministers

De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat de vaste voorzitter van de Europese Raad een coördinerende rol dient te krijgen. Deze leden vragen de regering nader in te gaan op de te bepalen taken en rol van de vaste voorzitter van de Raad.

De leden van de PvdA-fractie merken over de procedure omtrent de voorzitter van de Europese Raad het volgende op. De voorzitter van de Europese Raad wordt gekozen door de Europese Raad. Ondanks de beperkte bevoegdheden van de voorzitter, speelt deze wel een grote rol bij de vertegenwoordiging van de EU naar buiten toe. Mogelijke kandidaten worden nu al genoemd maar onduidelijk is nog hoe de procedure gaat verlopen. De leden van de PvdA-fractie vragen of er al procedure-afspraken zijn gemaakt over de wijze waarop de voorzitter zal worden gekozen en wat hierbij de rol en de positie van het EP is. Voorts vragen de leden van de PvdA-fractie of de uitslag van de verkiezingen voor het EP nog een rol van betekenis speelt.

De leden van de SP-fractie hebben er geen vertrouwen in dat de vaste voorzitter van de Europese Raad een technisch voorzitter zal zijn. Dit blijkt volgens deze leden ook ten dele uit zijn/haar taken, waar uitdrukkelijk ook de vertegenwoordiging van de EU naar buiten toe behoort. De leden van de SP-fractie vragen de regering aan te geven waarin die taak verschilt met die van de Hoge Vertegenwoordiger en voorzitter van de Europese Commissie. Bovendien bestaat volgens de leden van de SP-fractie de mogelijkheid om deze functie te combineren met de voorzitter van de Europese Commissie waardoor een nog machtiger functionaris wordt gecreëerd. Hoewel de regering aangeeft daar niet voor te zijn, kan geen enkele lidstaat dat op basis van dit Verdrag in zijn eentje tegenhouden, aldus de leden van de SP-fractie.

Deze leden vragen de regering te verklaren waarom de redenen die het geeft voor het roulerend voorzitterschap in de andere raadsformaties niet gelden voor de vaste voorzitter en de Hoge Vertegenwoordiger. Voorts vragen zij de regering aan te geven waarom zij ten tijde van het Grondwettelijk Verdrag geen voorstander was van de vaste voorzitter en nu wel. De leden van de SP-fractie zijn het principiële oneens met het feit dat zowel deze functionaris als de voorzitter van de Europese Commissie beschikken over stemrecht waar besloten moet worden op basis van unanimititeit.

Deze leden vragen of het feit dat de Europese Raad geen wetgevende handelingen kan verrichten ook betekent dat deze vergaderingen op geen enkel moment openbaar zullen zijn. Voorts vragen de leden van de SP-fractie of de regering met deze leden van mening is dat dit op zijn

minst zou moeten gelden voor vergaderingen waar besluiten worden genomen in een noodremprocedure.

De leden van de VVD-fractie vragen welke zekerheid bestaat over het technische karakter van de functie van voorzitter van de Europese Raad. Lid 6 van artikel 15 VEU somt een aantal taken op die de voorzitter in ieder geval wel heeft, maar deze opsomming is wellicht niet limitatief. Deze voorzitter zal bovendien ook nog een rol spelen bij een deel van de externe vertegenwoordiging van de EU. In dat verband zouden de leden van de VVD-fractie ook nader geïnformeerd willen worden over de afbakening van de taken met betrekking tot de externe vertegenwoordiging van de EU tussen de voorzitter van de Europese Raad enerzijds en de Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid anderzijds. Deze leden vragen naar de verhouding tussen de Europese Commissie en de Europese Raad nu de Hoge Vertegenwoordiger zitting heeft in beide gremia. De leden van de VVD-fractie verzoeken de regering de Kamer adequaat en tijdig te informeren over de nadere invulling van de functies van de voorzitter van de Europese Raad en van de Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid. Zij gaan ervan van uit dat de Nederlandse positie dien-aangaande aldus zal worden vastgesteld in overleg tussen regering en parlement en dat geen onomkeerbare stappen gezet of onderhandelingen worden aangegaan die niet volledig door een parlementaire meerderheid wordt gesteund. Voor alle duidelijkheid: dit geldt naar de mening van de VVD-fractie voor alle nieuwe functies die worden gecreëerd: voorzitter van de Raad, Hoge Vertegenwoordiger en voorzitter van de Commissie. Verder vragen deze leden welke gevolgen de nieuwe structuur heeft voor de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen (RAZEB).

De leden van de PVV-fractie zijn van mening, dat de invoering van een vaste voorzitter van de Europese Raad voor een periode van tweeënhalf jaar simpelweg de invoering van een president van de Europese Raad inhoudt: een niet door de bevolking gekozen bureaucaat die weinig oog voor nationale belangen zal hebben. Deze leden vragen waarom de regering heeft ingestemd met deze naar hun mening onwenselijke ontwikkeling die allesbehalve bijdraagt aan het democratisch gehalte van de EU. Voorts vragen deze leden of het niet zo is dat de wijziging van het systeem van de drievoudige sleutel naar een systeem van dubbele meerderheid wordt ingezet om te bewerkstelligen dat de EU in hoog tempo kan voortgaan met het tot stand brengen van Europese regelgeving op allerlei terreinen. De regering geeft aan dat deze systeemwijziging plaatsvindt ten gunste van de slagvaardigheid. De leden van de PVV-fractie betwijfelen echter of deze slagvaardigheid wel de gewenste effecten heeft.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen waarom de regering van oordeel is dat het institutionele evenwicht wordt aangetast wanneer de ambten van voorzitter van de Europese Commissie en voorzitter van de Europese Raad door één persoon worden bekleed. Zij vragen welke instelling en/of welke lidstaten aan macht zouden inboeten door een dergelijke personele unie.

Deze leden vragen of de regering hun opvatting deelt dat de mogelijkheid van een dergelijke unie een pluspunt is van het Verdrag van Lissabon, en dat er veel voor te zeggen valt om de personele unie ook zo snel mogelijk door te voeren, aangezien dit voor de burgers meer duidelijkheid brengt, competentieconflicten tussen beide voorzitters voorkomt en de vertegenwoordiging van de EU naar buiten toe vereenvoudigt. De leden van de GroenLinks-fractie vragen de regering ook in te gaan op de democratische legitimatie van het voorzitterschap van de Europese Raad. Zij vragen of deze in geval van een personele unie niet wordt versterkt, aangezien de benoeming van de Commissievoorzitter moet worden goedgekeurd door

het EP, terwijl de selectie en benoeming van de voorzitter van de Europese Raad zonder inbreng van volksvertegenwoordigers en achter gesloten deuren geschiedt.

De leden van de GroenLinks-fractie melden dat, terwijl onder de regels van het Verdrag van Nice slechts 2,8% van de mogelijke coalities tussen de 27 lidstaten een gekwalificeerde meerderheid oplevert in de Raad van Ministers, dit percentage onder de nieuwe stemregels toeneemt tot 12,9% wanneer – na 31 maart 2017 – de overgangsbepalingen niet langer van toepassing zijn¹. Deze leden vragen of de regering de stelling van Baldwin en Widgrén deelt, dat het versoepelen van de besluitvorming in de Raad de invloed van de Europese Commissie en het EP vergroot, aangezien een groter aantal voorstellen en amendementen kans maakt op goedkeuring door de Raad.

De leden van de ChristenUnie-fractie verwelkomen de aanpassing dat de Europese Raad een instelling wordt van de EU, daar de Europese Raad al een vast onderdeel is geworden van het Europese samenwerkings- en besluitvormingsproces. Zij vernemen echter graag van de regering wat voor effect deze wijziging in de praktijk kan hebben op het politieke primaat van de lidstaten, gezien de uitbreiding van mogelijkheden voor het Hof van Justitie. Het Hof kan immers vaststellen dat de Europese Raad in strijd met de Verdragen heeft nagelaten een besluit te nemen. Deze leden vragen in hoeverre deze nieuwe bevoegdheid van het Hof het politieke primaat van lidstaten doorkruist, gelet op het feit dat het nalaten van het nemen van een besluit een politieke keuze kan zijn.

De leden van de ChristenUnie-fractie zijn er nooit een voorstander van geweest dat de Europese Raad een vaste voorzitter krijgt. Zij waarderen de inspanningen van de regering om de taken en verantwoordelijkheden van deze voorzitter te beperken tot die van een technisch voorzitter. Deze leden menen echter dat het feitelijke functioneren van de voorzitter zal afhangen van de persoon die deze functie gaat bekleden. Het is wat deze leden betreft niet de bedoeling dat deze voorzitter zich ontwikkelt tot een politieke voorzitter. Zij vragen of de regering deze mening deelt en hoe de regering dit denkt te gaan voorkomen. Tevens vragen zij binnen welke termijn de regering denkt dat invulling kan worden gegeven aan het mandaat van de vaste voorzitter. Wat zal de Nederlandse inbreng daarin zijn, en wat is de rol van het Nederlandse parlement hierin, zo vragen de leden van de ChristenUnie-fractie.

Met betrekking tot het roulerend voorzitterschap van de vakraden, met uitzondering van de Raad Buitenlandse Zaken die door de Hoge Vertegenwoordiger zal worden voorgezeten, kunnen de leden van de ChristenUnie-fractie zich vinden in de inspanningen die de regering heeft gepleegd voor behoud hiervan. Zij zijn echter van mening dat de combinatie van verschillende voorzitters geen schoonheidsprijs verdient. Zij vragen of dit geen verwarring zal opleveren in plaats van duidelijkheid voor eigen burgers en externe contacten.

Met betrekking tot de Hoge Vertegenwoordiger vragen de leden van de ChristenUnie-fractie hoe voorkomen gaat worden dat deze persoon met tegenstrijdige belangen te maken krijgt, nu deze persoon naast voorzitter van de Raad Buitenlandse Zaken ook onderdeel zal zijn van de Commissie. De Commissie en de Raad kunnen immers verschillende, mogelijk tegenstrijdige belangen vertegenwoordigen, aldus deze leden.

De leden van de ChristenUnie-fractie zijn ingenomen met de aanpassing van het systeem van gekwalificeerde meerderheid naar een dubbele sleutel. Het bevolkingscriterium en het landencriterium gezamenlijk vormen voor hen een goede basis voor een gekwalificeerde meerderheid. Deze leden delen met de regering de teleurstelling dat het nog een flink aantal jaren duurt voor dit systeem ingevoerd kan worden.

Het Ioannina-mechanisme kan door de drempelverlaging gemakkelijker worden toegepast en de leden van de ChristenUnie-fractie denken dat met

¹ Richard Baldwin & Mika Widgrén, «Pandora's (Ballot) Box. Can the Constitution voting rules be improved?», CEPR Policy Insight, juni 2007.

een uitgebreide Unie, en besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid op een toenemend aantal terreinen, het mechanisme vaker gebruikt zal gaan worden. Zij vragen of de regering deze analyse deelt.

De leden van de ChristenUnie-fractie kunnen zich in principe vinden in uitbreiding van de besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid, maar zij vinden het parlementaire instemmingsrecht daarbij wel van belang (zoals reeds hierboven onder 1.8 gemeld). Het gaat volgens hen immers ook om onderwerpen die nationaal gevoelig kunnen zijn, zoals sociale zekerheid voor werknemers, justitiële samenwerking in strafzaken en ondersteuning van het cultuurbeleid. Zij vragen of de regering hen een overzicht kan bieden van onderwerpen die nog onder het unanimiteitsvereiste blijven vallen. Voorts vragen zij hoe de regering het gebruik van de gekwalificeerde meerderheidsbesluitvorming inschat. Zal er vaker op deze manier besluitvorming plaatsvinden of zal er, zoals nu ook vaak gebeurt, toch worden gestreefd naar consensus, zo vragen de leden van de ChristenUnie-fractie.

De leden van de SGP-fractie zijn niet gelukkig met de post van een vaste voorzitter voor de Europese Raad. Zij vragen of de regering het met deze leden eens is dat het «leiden en stimuleren van de werkzaamheden van de Europese Raad», de zorgplicht voor de voorbereiding en continuïteit van de werkzaamheden van deze instelling en de taak om de samenhang en consensus te bevorderen, bepaald geen louter procedurele taken zijn en dat een krachtige persoonlijkheid hier zeker een politieke invulling aan zal geven. De leden van de SGP-fractie plaatsen ook kanttekeningen bij de taak van de voorzitter op het terrein van de externe vertegenwoordiging. Zij vragen of hier niet een recept is gegeven voor spanningen met de functie-uitoefening van de Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid. Zij zijn van mening dat de regering niet kan stellen dat de rol van de voorzitter op het terrein van de externe vertegenwoordiging vooral technisch van aard is. Anders zou immers de bepaling dat deze taak geldt, «onverminderd de aan de Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid toegeedeelde bevoegdheden» overbodig zijn, aldus de leden van de SGP-fractie.

Het viel deze leden op dat de benoemingsvereisten voor het voorzitterschap van de Europese Raad niet in het Verdrag zijn geregeld. Zij vragen de regering hierop in te gaan. Zij vragen of het de bedoeling is om oud-regeringsleiders in aanmerking te laten komen voor deze functie. Voorts vragen zij of het denkbaar is dat gekomen zal worden tot een soort rotatiesysteem, waarbij ook de kleinere lidstaten om de zoveel tijd een vaste voorzitter mogen leveren. Hoe groot acht de regering de kans dat de invloed van de grote lidstaten op de benoeming van een vaste voorzitter, en vervolgens ook op zijn functioneren, aanmerkelijk zal zijn, zo vragen de leden van de SGP-fractie.

2.1.7 Europese Commissie

De leden van de CDA-fractie vragen op welke wijze invulling wordt gegeven aan het roulatieschema van de Europese Commissie na 2014. Zij vragen de regering aan te geven of in ieder geval minimaal één van de Benelux-landen bij iedere roulatie in de Commissie komt.

De leden van de SP-fractie blijven bezwaren houden tegen een ongekozen Europese Commissie, zeker nu zij op nog meer gebieden als enige het initiatiefrecht heeft. Deze instelling zou zoveel mogelijk moeten worden gereduceerd tot een uitvoerend orgaan. Het laten kiezen door het EP van de voorzitter vergroot de legitimiteit naar de mening van de leden van de SP-fractie nauwelijks, aangezien de Europese Raad nog steeds verantwoordelijk blijft voor de voordracht. Bovendien krijgt die persoon concur-

rentie van de vaste voorzitter van de Europese Raad en de Hoge Vertegenwoordiger als het gezicht van de EU.

De leden van de VVD-fractie vragen hoe precies de zogenaamde Lex Prodi zijn weg heeft gevonden in het Verdrag waar het gaat om het ontslag van individuele commissarissen. Deze leden vragen de regering aan te geven of zij serieus heeft getracht gevolg te geven aan een andere suggestie van de VVD aan de vooravond van het vaststellen van het mandaat voor de Europese Raad van juni 2007, namelijk om het EP actief recht te verschaffen om individuele commissarissen te ontslaan en het EP in de laatste fase van de conciliatie (in geval van conflict tussen Raad en EP in tweede lezing) een de facto initiatief- of amendementsrecht te geven. Deze leden vragen voorts het oordeel van de regering over deze suggesties ter verbetering van herkenbaarheid en slagkracht van het EP (p. 34 MvT).

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de regering het denkbaar en wenselijk acht dat Europese politieke partijen of partijcoalities, voorafgaand aan de Europese verkiezingen, een politicus uit hun midden naar voren schuiven als kandidaat-voorzitter van de Europese Commissie. Zij vragen of de regering hun opvatting deelt dat de Europese verkiezingen aan relevantie voor de burgers kunnen winnen, wanneer de stembusstrijd ook gaat over de vraag wie er Commissievoorzitter wordt, de machtsvraag zagezegd. Deze leden vragen of de Europese Raad de claim van een kandidaat-voorzitter op het Commissievoorzitterschap dient te honoreren, ongeacht zijn of haar nationaliteit, indien de uitslag van de Europese verkiezingen duidelijk in het voordeel van één van de vooraf gestelde kandidaat-voorzitters spreekt. De leden van de GroenLinks-fractie vragen hoe zwaar, de aan het Verdrag van Lissabon gehechte, Verklaring 6 in een dergelijk scenario weegt. Deze leden memoreren dat deze Verklaring stelt dat bij de keuze van de personen voor het ambt van de voorzitter van de Europese Raad, de Commissievoorzitter en de Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid naar behoren rekening moet worden gehouden met het eerbiedigen van de geografische en demografische verscheidenheid van de Unie en de lidstaten.

De SGP-fractie acht het een verkeerde ontwikkeling dat vanaf 2014 iedere lidstaat (bij toerbeurt) de eigen eurocommissaris verliest, omdat de band tussen de lidstaten en de Commissie op deze manier wordt doorsneden.

2.1.8 Hof van Justitie van de Europese Unie

De leden van de SP-fractie betwijfelen ten eerste of het Hof van Justitie slagvaardiger wordt door dit Verdrag. Deze leden zijn van mening dat de werklast van het Hof enkel hoger wordt met de uitbreiding van de terreinen waarover het mag oordelen. Dit geldt volgens deze leden met name voor een belangrijk terrein als justitie- en politiesamenwerking en op het gebied van asiel en migratie. De leden van de SP-fractie vragen hoe kan worden voorkomen dat het Hof een extra beroepsinstantie wordt bovenop de bestaande rechtbanken, bijvoorbeeld bij asielzaken. Bovendien dreigt volgens deze leden het gevaar dat het Hof op deze nieuwe terreinen gedwongen wordt zelfstandig het EU-recht verder uit te bouwen door middel van uitspraken omdat er gebrek aan overeenstemming tussen de lidstaten is om wetgeving vast te stellen. Naar de mening van de leden van de SP-fractie ging dit in het verleden te vaak gepaard met meer invloed voor de EU ten koste van die van de lidstaten.

Nederland heeft zich sterk gemaakt voor een slagvaardig Hof van Justitie, zo stelt de regering, waarbij één van de belangrijkste wijzigingen de omvang van de rechtsmacht van het Hof is. De leden van de ChristenUnie-

fractie vragen of de regering van mening is dat op dit moment de slagkracht van het Hof onvoldoende is. Deze leden hebben de indruk dat het Hof er in de loop van de tijd juist in is geslaagd de rechtsmacht van de Unie en daarmee het Hof uit te breiden door gedane uitspraken. Zij vragen of de regering deze mening deelt. Voorts vragen zij of niet het gevaar bestaat dat een slagvaardiger Hof met grotere rechtsmacht hierin nog verder zal gaan, waardoor de Unie nog meer bevoegdheden toebedeeld krijgt dan mogelijk de bedoeling is van de lidstaten.

Deze leden memoreren dat door de overheveling van de JBZ-bepalingen uit het EU-Verdrag naar de bepalingen van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht in het Werkingsverdrag, en daarmee het scheppen van één juridisch kader voor vrijwel alle beleidsterreinen, de rechtsmacht van het Hof tot het gehele beleidsterrein van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht is uitgebreid. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de regering expliciet uiteen te zetten welke gevolgen de uitbreiding van de rechtsmacht van het Hof van Justitie heeft voor de Nederlandse rechtsmacht op het gebied van het personen- en familierecht.

2.1.9 Europese Centrale Bank

De leden van de VVD-fractie hechten zeer aan het blijvend onafhankelijke karakter van de Europese Centrale Bank zoals dat lijkt te zijn vastgelegd in de artikelen 130 en 282 van het Werkingsverdrag. Deze leden vragen de regering niettemin in te gaan op de beweringen die het weekblad FEM in november 2007 uitte over de inbreuk op die onafhankelijkheid die juist zou voortvloeien uit de bepalingen in dit Verdrag. Zij vragen de regering of de onafhankelijkheid van de nationale centrale banken van landen die eerder onderdeel uitmaakten van het Oostblok en nu deel uitmaken van de EU, inmiddels voldoende is gegarandeerd (p. 41 MvT).

2.1.10 Rechtsinstrumentarium en procedures

Algemeen

De leden van de PvdA-fractie constateren dat het Verdrag van Lissabon het mogelijk maakt dat particulieren die rechtstreeks in hun belang worden geraakt opkomen tegen een regelgevingshandeling. Deze leden achten die verruiming van de toegang op papier heel mooi, maar vragen hoe particulieren hier invulling aan kunnen geven. Zij stellen dat de mogelijkheid om te kunnen procederen niets waard is als de financiële middelen daarvoor ontbreken. De leden van de PvdA-fractie vragen of particulieren een beroep kunnen doen op de Wet op de Rechtsbijstand wanneer zij in het geweer willen komen tegen een regelgevingshandeling. Voorts vragen zij of de regering nog andere mogelijkheden ziet om particulieren die een dergelijke procedure willen voeren financieel te ondersteunen.

Overige bepalingen

De leden van de SP-fractie stellen dat op geen enkele wijze wordt beschreven wat de grenzen zijn van wat een interinstitutioneel akkoord kan inhouden. Deze leden vragen welke deze grenzen zijn en of deze verschillen tussen de instellingen. Voorts vragen de leden van de SP-fractie waarom het Europees Hof van Justitie niet wordt genoemd.

2.1.11 Nauwere samenwerking

De leden van de SP-fractie zien in dit artikel de komst van een EU met meerdere snelheden. Deze leden zijn van mening dat dit verder wordt gestimuleerd door de koppeling van de noodrem op justitiële en politieke samenwerking aan dit artikel, waarbij geen instemming van overige landen meer nodig is. Net als bij de overgang naar besluitvorming bij

gekwalficeerde meerderheid (QMV), zien de leden van de SP-fractie hierin een ondermijning van de consensuscultuur in de EU. Zij zijn van mening dat dit bovendien een kopgroep de kans geeft om de EU in samenwerking met de Europese Commissie verder te ontwikkelen en zo de overige landen voor voldoende feiten te plaatsen. De leden van de SP-fractie vragen de regering de mogelijke gevolgen aan te geven. De leden van de SP-fractie stellen dat het zo bovendien mogelijk wordt voor de Europese Commissie om wisselende coalities te sluiten teneinde haar wetgeving, al is het door een deel van de lidstaten, aangenomen te krijgen. De leden van de SP-fractie vragen of de regering zich bewust is van de machtspositie die de Europese Commissie hierdoor krijgt.

De leden van de ChristenUnie-fractie memoreren dat het Verdrag van Lissabon de mogelijkheden verruimt om nauwere samenwerking aan te gaan, door de betreffende procedure te vereenvoudigen en het aantal terreinen waarop het mogelijk is uit te breiden. Op welke terreinen komt nauwere samenwerking nu voor, zo vragen de leden van de ChristenUnie-fractie. Voorts vragen zij of de regering verwacht dat door de verruiming van de mogelijkheden vaker overgegaan zal worden op nauwere samenwerking. Indien dat het geval is, op welke terreinen en door welke lidstaten, zo vragen deze leden. Voorts vragen zij of hun vrees gegrond is dat een verruiming van de mogelijkheden om nauwere samenwerking aan te gaan juist in een uitgebreide Unie gevaar op kan leveren voor de eenheid.

De leden van de SGP-fractie zijn kritisch over de verruimde bepalingen in het Verdrag omtrent het aangaan van nauwere samenwerking tussen de lidstaten. Zij wijzen op het mogelijke gevaar van een EU met «twee of meer snelheden», wat zich zal manifesteren wanneer een bepaalde groep lidstaten op een beleidsterrein nauwere samenwerking aangaat. De leden van de SGP-fractie zijn hiervoor beducht, zeker in relatie tot de recent toegetreden lidstaten en de mogelijk in de nabije toekomst toetredende staten, die toch op vele beleidsterreinen nog een relatief grote achterstand hebben op de andere lidstaten. Gebruikmaking van het instrument van de nauwere samenwerking, met buitensluiting van de nieuwere lidstaten, zou afbreuk kunnen doen aan de onderlinge loyaliteit van de lidstaten en hun loyaliteit ten opzichte van de EU. De leden van de SGP-fractie vragen hoe de regering dit beziet.

Belangrijke vraag is voor deze leden ook waarvoor nauwere samenwerking nodig kan zijn. Zij vragen de regering daarom te laten zien dat er een behoefte bestaat (of te verwachten is) aan dit instrument en om welke redenen deze behoefte er is (kunnen nieuwe of armere lidstaten niet voldoende meekomen?; waarom kan via de instellingen van de EU niet hetzelfde resultaat worden bereikt?). Voorts vragen deze leden op welke terreinen de regering gebruikmaking van dit instrument het meest waarschijnlijk acht en welke waarborgen het Verdrag bevat tegen een lichtvaardig gebruik van dit instrument.

De leden van de SGP-fractie wijzen ten slotte op het gegeven dat besluitvorming die binnen het kader van een nauwere samenwerking plaatsvindt, geen deel uit zal maken van het EU-acquis. Het gevolg is dat er minimaal twee lagen van regelgeving ontstaan, ook binnen één en hetzelfde beleidsterrein, waarvan de ene bindend is voor alle lidstaten en de andere slechts voor de deelnemers aan de nauwere samenwerking. Hierdoor komt de transparantie en doorzichtigheid van Europese samenwerking op het beleidsterrein in kwestie in gevaar. De leden van de SGP-fractie vragen of de regering deze analyse kan delen.

2.1.12 Gewone en vereenvoudigde herzieningsprocedures

De bepalingen in dit hoofdstuk doen de leden van de SP-fractie

vermoeden dat het Verdrag van Lissabon wellicht het laatste Verdrag is in zijn soort. Bijna alle bepalingen kunnen immers via een herzieningsprocedure worden gewijzigd. Daaraan toevoegende het flexibiliteitsartikel, de vele passerelles in andere artikelen, maar ook de mogelijkheid tot het instellen van een gemeenschappelijke defensie, doet de leden van de SP-fractie afvragen waar de grenzen zijn van het huidige Verdrag. Deze leden vragen de regering in te gaan op de gevolgen van het feit dat wijzigingen niet meer zullen plaatsvinden d.m.v. «package deals». De leden van SP-fractie wijzen erop dat deze wijzigingen ook veel publieke belangstelling trokken en tot veel discussie leidden. Daarnaast zouden de leden van de SP-fractie graag zien dat de regering de wenselijkheid van en de voorwaarden voor het benutten van deze mogelijkheden ook aangeeft. Deze leden vrezen dat de verdere ontwikkeling richting een federale staat nog meer sluipenderwijs zal plaatsvinden. Ook wijzen de leden van de SP-fractie af, dat nationale parlementen bij de vereenvoudigde herzieningsprocedure enkel betrokken worden door middel van een geen-bezwaar procedure.

2.1.13 Vrijwillige terugtrekking uit de Unie

De leden van de SP-fractie stellen dat de indruk wordt gewekt dat dit artikel vrijwillige terugtrekking mogelijk maakt. Zij vragen of nu niet reeds ieder land, afhankelijk van zijn grondwettelijke bepalingen, kan besluiten uit de EU te treden.

2.2 Ruimte van vrijheid, veiligheid en recht

2.2.1 Algemeen

De leden van de SP-fractie stellen dat dit gebied bij uitstek behoort tot de taken die behoren tot de nationale soevereiniteit. De leden van de SP-fractie wijzen de overgang van de intergouvernementele samenwerking naar communautaire samenwerking op dit terrein dan ook af. Deze leden vragen of de vergrote rechtsmacht van het Europees Hof van Justitie geen recept is voor verdere harmonisatie van jurisprudentie, ook al heeft de wetgever daar geen expliciete beslissing over genomen. Voorts vragen de leden van de SP-fractie op welke wijze het Handvest voor de Grondrechten een rol zal spelen bij de vaststellingen van maatregelen om wederzijdse erkenning mogelijk te maken. De leden van de SP-fractie zien het risico dat toch een op het Handvest gestoelde rechtsorde tot stand wordt gebracht, ondanks dat de EU geen bevoegdheden heeft tot het nemen van wetgevende handelingen bij het vaststellen van maatregelen om wederzijdse erkenning te regelen. De leden van de SP-fractie vragen of ook regering dit risico ziet.

De leden van de SP-fractie zien weinig meerwaarde in het instellen van een comité met betrekking tot operationele samenwerking (artikel 71 Werkingsverdrag) op Unieniveau met een dergelijk geografisch en inhoudelijk breed takenpakket. Deze leden vragen of het niet beter zou zijn om deze vormen van samenwerking vooral bilateraal te regelen.

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat de regering van mening is dat het nieuwe comité voor operationele samenwerking een brede taak moet hebben. Het moet belast worden met de coördinatie van het optreden van zowel de politieke en justitiële samenwerking in strafzaken als crisisbeheersing, terrorismebestrijding en grensbewaking, alsook de afstemming tussen die verschillende beleidsterreinen. Deze leden vragen de regering waarom crisisbeheersing, dat op nationaal niveau wordt gezien als verantwoordelijkheid van de Veiligheidsregio's,

Europees geregeld zou moeten worden. Zij vragen of het niet afdoende is dat bij grensoverschrijdende rampen, er samenwerking is op bilateraal niveau.

Voor de leden van de SGP-fractie is de beoogde communautarisering van de «derde pijler», de samenwerking inzake politieke en justitiële aangelegenheden, een belangrijk pijnpunt. Hier dringt het integratieproces door tot de kern van de nationale soevereiniteit: de handhaving van de nationale rechtsorde. Op het gebied van de politieke en justitiële samenwerking binnen de EU worden vele veto's opgegeven, zónder dat wordt aangetoond dat alle middelen tot samenwerking volledig zijn benut. De leden van de SGP-fractie vragen aan de regering om per nieuw aan de EU toegekende bevoegdheid aan te geven waarom deze toekenning op grond van het subsidiariteitsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel geboden was. Met andere woorden: welke concrete politieke problemen op het gebied van vrijheid, veiligheid en recht konden niet onder de huidige Verdragsbepalingen opgelost worden en kunnen dat onder de nieuwe wel? Deze leden vragen ook waarom besluitvorming bij gekwalificeerde meerderheid de hoofdregel is geworden. Zij vragen de regering met voorbeelden te illustreren dat besluitvorming bij unanimiteit de totstandkoming van Europees beleid en regelgeving op het gebied van vrijheid, veiligheid en recht gefrustreerd heeft.

2.2.2 Grenscontroles, asiel en immigratie

De leden van de SP-fractie wijzen verdere harmonisatie van het Europese asielstelsel af. De huidige afspraken met betrekking tot minimumnormen zijn naar hun mening toereikend om de ergste uitwassen van «asielshoppen» tegen te gaan. Vooralsnog wachten de leden van de SP-fractie op de evaluatie van de werking van het huidige asielstelsel. Harmonisatie is naar de mening van deze leden een stap te snel en te ver. Nederland zou niet mogen worden ingeperkt in haar mogelijkheden om ruimhartiger en zorgvuldiger te zijn in de opvang van asielzoekers dan andere lidstaten. De praktijk leert dat er veel lidstaten zijn die op dit terrein minder nauwgezette normen in acht nemen, aldus de leden van de SP-fractie.

Deze leden vragen de regering aan te geven wat de gevolgen zijn voor de mogelijkheden van een generaal pardon en of het correct is dat de EU straks vaststelt op welke wijze illegalen worden uitgezet. Voorts vragen deze leden of het na inwerkingtreding van het nieuwe Verdrag nog mogelijk is voor Nederland om zelf Verdragen te sluiten met derde landen over de terugkeer van illegalen. Zij vragen of dan door de EU een veilige landenlijst kan worden vastgesteld waar de lidstaten zich aan hebben te houden.

De leden van de SP-fractie vragen of de regering erkent dat er ook risico's zijn verbonden aan mogelijke harmonisatie van identiteits- en verblijfsdocumenten. Voorts vragen deze leden of de regering kan bevestigen dat Nederland verantwoordelijk blijft voor de bewaking van zijn eigen buitengrenzen.

De leden van de VVD-fractie hebben nog enige laatste twijfels over de reikwijdte van een Europees immigratiebeleid waarbij de legale immigratie volledig lijkt te zijn inbegrepen. Deze leden vragen welke bevoegdheden die nu nog bij de Nederlandse autoriteiten berusten, daardoor worden overgedragen en wat het standpunt van de Nederlandse regering daarover is. De leden van de VVD-fractie vragen de regering aan te geven welke financiële consequenties het zal hebben, indien werkelijk een Europees asiel- emigratiebeleid en daarbij behorende bewaking van de buitengrenzen wordt vormgegeven, en of hiervoor de gezamenlijke begroting verregaand moet worden hervormd (p.55 e.v. MvT).

De leden van de ChristenUnie-fractie memoreren dat het derde lid van artikel 77 Werkingsverdrag een rechtsbasis regelt voor het vaststellen van maatregelen inzake onder andere paspoorten. De regering ziet deze bepaling als een welkome aanvulling op de Uniebevoegdheden omdat daarmee een duidelijke rechtsbasis is geschapen voor de uniformering van identiteits- en reisdocumenten, indien dat noodzakelijk wordt geacht. De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat de Nederlandse regering de invoering van het biometrische paspoort al heeft gerealiseerd, voordat daarvoor de wettelijke Europese basis aanwezig was. Deze leden vragen of Nederland niet veel te vroeg is geweest met het verplichtend invoeren van een dergelijk paspoort.

2.2.3 Justitiële samenwerking in civiele zaken

De leden van de SP-fractie vragen waarom er een geen-bezwaar procedure in de passerelle over familierecht is opgenomen en geen instemmingsrecht. Voorts vragen deze leden of de regering zich kan uitspreken over de wenselijkheid van het gebruik van de passerelle.

2.2.4 Justitiële samenwerking in strafzaken

De leden van de CDA fractie onderschrijven het uitgangspunt dat de strafmaat nationaal blijft, maar dat er wel sprake is van grensoverschrijdende delictenharmonisatie. Leidt dit niet tot migratie van criminaliteit naar lidstaten met de laagste strafmaat, zo vragen deze leden.

De leden van de SP-fractie zijn van mening dat het strafrechtstelsel een delicaat bouwwerk is waar aanpassing van een onderdeel kan leiden tot inconsistenties in het hele stelsel. Deze leden vragen of de regering erkent dat aanpassing of harmonisatie van onderdelen van het stelsel ook effect heeft op hoe er met nationale delicten wordt omgegaan, zoals regelingen van processuele aard, die bedoeld zijn om grensoverschrijdende criminaliteit aan te pakken. Of voorziet de regering verschillende rechtsregimes die in Nederland naast elkaar gaan bestaan, afhankelijk van of er sprake is van grensoverschrijdende criminaliteit of niet, zo vragen de leden van SP-fractie.

De leden van de SP-fractie wijzen ook het principe van wederzijdse erkenning af. Dit vereist vertrouwen in de rechtstaat van andere lidstaten die deze leden niet kunnen geven. De leden van de SP-fractie vragen of de regering haar vertrouwen kan stellen in rechterlijke beslissingen genomen in Roemenië en Bulgarije waar de rechtssystemen niet aan de Europese normen voldoen. Deze leden vragen of het niet beter is om toch toe te staan dat Nederlandse rechters alsnog een uitspraak in een andere lidstaat ter discussie kunnen stellen. Voorts vragen zij of wederzijdse erkenning op termijn leidt tot harmonisatie van de betreffende bepalingen.

De leden van de SP-fractie vragen of de regering kan aangeven of deze artikelen een basis zijn voor onze buurlanden om maatregelen voor te stellen die gericht zijn op het inperken van het Nederlandse softdrugsbeleid. Voorts vragen deze leden of de regering het Nederlands softdrugsbeleid als fundamenteel beschouwt voor ons strafrechtstelsel. Het is de leden van de SP-fractie niet duidelijk waarom de bepaling over een Europees Openbaar Ministerie is opgenomen aangezien er volgens de regering weinig overeenstemming is over de instelling ervan en de regering zich ook niet uitspreekt over de wenselijkheid daarvan. De leden van de SP-fractie zijn van mening dat de instelling van een Europees Openbaar Ministerie een stap te ver is en bovendien onnodig. Deze leden vragen of het niet logischer was geweest om te regelen hoe samengewerkt kan worden tussen de openbaar ministeries van verschillende

lidstaten en hoe zij grensoverschrijdende criminaliteit op basis van EU-recht kunnen vervolgen.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de in de tweede alinea van artikel 83, lid 1 Werkingsverdrag genoemde vormen van criminaliteit per definitie voldoen aan het in de eerste alinea genoemde criterium van «bijzonder zware criminaliteit met een grens-overschrijdende dimensie» of dat de bevoegdheid om minimumvoorschriften vast te stellen voor deze vormen van criminaliteit beperkt wordt door de voorwaarde dat het moet gaan om zware, grensoverschrijdende misdaad. Meer concreet vragen deze leden hoe ver de bevoegdheid van de EU reikt met betrekking tot de definitie en bestrafing van illegale drugshandel. Zij vragen of hier sprake is van een restrictievere omschrijving van de bevoegdheid van de EU dan in artikel 31 (lid 1, onder e) van het huidige EU-Verdrag, voor wat betreft de daar genoemde vormen van criminaliteit.

Tenslotte vragen de leden van de GroenLinks-fractie of de regering kan bevestigen dat lid 2 van artikel 83 Werkingsverdrag ruimere mogelijkheden biedt tot een communautaire, strafrechtelijke aanpak van milieu-criminaliteit dan het huidige EU-Verdrag en zo ja, welke dit zijn.

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat de regering het een positieve ontwikkeling acht dat een koppeling tot stand is gebracht tussen Eurojust en een eventueel toekomstig openbaar ministerie, zodat overlapping van bevoegdheden kan worden voorkomen. De uitwerking ervan zal, naar haar inzicht, vergen dat de juridische en feitelijke positie van Eurojust is geoptimaliseerd, zodat aan de hand van ervaringen in de praktijk ook kan worden bepaald welke toegevoegde waarde het Europees openbaar ministerie kan hebben. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of de regering kan aangeven welke knelpunten er zouden kunnen ontstaan als Eurojust afhankelijk blijft van de opsporingsinstanties van de betrokken lidstaten. Voorts vragen zij wanneer het Europees openbaar ministerie voor de regering toegevoegde waarde zal blijken te hebben.

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren in dat verband tevens dat uit de opsporing voorvloeiende zaken weer worden aangebracht bij de bevoegde rechterlijke instanties van de lidstaten. Zij vragen de regering toe te lichten welke consequenties dit heeft in zaken waarbij het gaat om verdachten die uit meerdere lidstaten afkomstig zijn en wat in die gevallen de meerwaarde is van een Europees openbaar ministerie.

2.2.5 Politiële samenwerking

De leden van de SP-fractie wijzen de versteviging van de positie van Eurojust af. Lidstaten moeten zelf besluiten over de prioriteit bij de opsporing en vervolging van misdaden, gezien ook de middelen die ermee gemoeid zijn. Het kan niet zo zijn dat EU-prioriteiten nationale prioriteiten verdringen, aldus de leden van de SP-fractie.

De leden van de SP-fractie voorzien dat met de nieuwe bevoegdheden van Europol een Europese variant van de FBI wordt gecreëerd met uitzondering van het gebruik van geweldsmiddelen. Deze leden vragen of de regering kan bevestigen dat Europol straks zonder toestemming van de Nederlandse autoriteiten onderzoeken kan verrichten op Nederlands grondgebied. Voorts vragen de leden van de SP-fractie of kan worden aangegeven waar de directe scheidslijn ligt tussen onderzoeken en operationele activiteiten.

2.3 Externe betrekkingen

2.3.0 Algemeen

De leden van de SP-fractie vragen de regering aan te geven wat de

gevolgen zijn van het feit dat het externe optreden in twee verschillende Verdragen is vastgelegd. Voorts vragen deze leden de regering aan te geven op welke juridische basis maatregelen worden genomen die betrekking hebben op terrorismebestrijding, aangezien deze zowel een rol spelen in het externe optreden als op het terrein van politieke en justitiële samenwerking.

De leden van de SP-fractie zijn verheugd dat het externe optreden in het voorliggende Verdrag ten opzichte van het Grondwettelijk Verdrag niet verder communautair van aard is geworden. Deze leden zien echter wel dat deze overgang op tal van terreinen is versterkt. Ten onrechte wordt naar de mening van de leden van de SP-fractie dan ook gesteld dat unanimitéit de regel is in dit terrein. Dat is volgens deze leden namelijk niet het geval als het gaat om belangrijke besluiten betreffende humanitaire operaties, civiele bescherming, de uitwerking van de solidariteitsclausule, het creëren van fondsen voor urgente gezamenlijke buitenland- en veiligheidsmaatregelen, urgente hulp voor derde landen, het lidmaatschap van de gestructureerde defensie samenwerking, de benoeming van de Hoge Vertegenwoordiger, de rol van de Hoge Vertegenwoordiger in het implementeren van maatregelen op dit terrein, en maatregelen om diplomatieke en consulaire bescherming te faciliteren.

De leden van de SP-fractie achten deze stappen zeer onverstandig gezien de vele tegenstellingen die er in het verleden zijn geweest met betrekking tot standpunten in oorlog en vrede. Ook de recente verdeeldheid inzake Kosovo toont dit volgens deze leden aan. Dit betekent dat enerzijds door dit Verdrag lidstaten zich gedwongen voelen te investeren in een gemeenschappelijk standpunt terwijl anderzijds de tegenstellingen de formulering van een duidelijk standpunt tegenwerken. De leden van de SP-fractie hebben dan ook sterke twijfels over de verdere versterking van een EU-bureaucratie die zich gaat bezig houden met externe betrekkingen zoals de uitbreiding van de bevoegdheden van een Hoge Vertegenwoordiger en het creëren van een externe dienst.

De leden van de SP-fractie verzetten zich tegen de uitbreiding van de zogeheten Petersbergtaken (artikel 43 VEU) met de genoemde taken. In een wereld waar traditionele oorlogen tussen staten steeds minder plaatsvinden is dit volgens deze leden grond voor meer militair ingrijpen door de EU.

2.3.1 Hoge Vertegenwoordiger en Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO)

De leden van de CDA-fractie stellen dat de Nederlandse burger door het lidmaatschap van Nederland van de EU tevens burger van de EU is. De leden van de CDA-fractie vragen nader in te gaan op de rol van de Europese diplomatieke dienst (EDEO) ten opzichte van het EU burgerschap. Zij vragen of er faciliteiten zullen worden gecreëerd die tot een dubbeling met de nationale ambassades kunnen leiden. Voorts vragen de leden van de CDA-fractie hoe er invulling zal worden gegeven aan de taken van de EDEO.

De leden van de PvdA-fractie melden dat Nederland als voorwaarde stelt dat in de EDEO een substantieel aantal ambtenaren uit de lidstaten wordt gedetacheerd en dat de delegaties van de Unie in derde landen nauw samenwerken met de nationale diplomatieke vertegenwoordigingen. De leden van de PvdA-fractie vragen hoe de regering denkt dit te realiseren.

De leden van de SP-fractie plaatsen vraagtekens bij de werking van artikel 31, lid 2, VEU waarin de Raad besluit met QMV nadat de Hoge Vertegenwoordiger om een standpunt is gevraagd. Deze leden vragen of een lidstaat zich eenzijdig kan verzetten wanneer zij van oordeel is dat de

Hoge Vertegenwoordiger zich niet aan dat verzoek heeft gehouden en of in dat geval QMV geldt.

De leden van de SP-fractie vragen hoe kan worden voorkomen dat langzamerhand de EDEO de functies van nationale staten vervangt. Deze leden vragen of ook niet het risico bestaat dat juist armlastige landen besluiten om hun consulaire taken te laten verzorgen door deze dienst dan wel door andere lidstaten. In de Memorie van Toelichting wordt gesteld dat deze dienst, evenals de Hoge Vertegenwoordiger, niet ingebed is in een van de structuren. De leden van de SP-fractie vragen of niet het risico bestaat dat deze dienst aan geen van de twee instituties verantwoording verschuldigd is.

De leden van de VVD-fractie vragen naar de gevolgen van de nieuwe institutionele structuur voor de EDEO. De leden van de VVD-fractie vragen door wie deze zal worden bemenst: door ambtenaren van de Commissie en van de Raad, door een van beide gremia of wellicht ook door ambtenaren van de lidstaten (p.29 MvT)?

De leden van de PVV-fractie melden dat de Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid met het Verdrag van Lissabon nieuwe bevoegdheden krijgt die volgens de regering de coherentie en slagvaardigheid van het externe optreden van de Unie ten goede komen. De leden van de PVV-fractie staan hier niet om te springen. Deze Hoge Vertegenwoordiger inclusief zijn diplomatieke staf zullen aanzienlijke kosten met zich mee brengen. Daarnaast wordt het buitenlands beleid ook met meerderheidsbesluitvorming bepaald. Nederland is dus ook niet langer soeverein waar het buitenland beleid betreft, aldus de leden van de PVV-fractie.

De leden van de ChristenUnie-fractie zijn ingenomen met het feit dat er geen Minister van Buitenlandse Zaken is gekomen, maar dat het bij een Hoge Vertegenwoordiger is gebleven. Dat doet volgens deze leden meer recht aan de vormgeving van het GBVB, dat immers nog grotendeels intergouvernementeel is en daarmee het exclusieve domein van de lidstaten. De leden van de ChristenUnie-fractie denken dat de EDEO zich kan ontwikkelen tot een omvangrijke dienst omdat de kaders niet geheel duidelijk lijken te zijn en zij vragen of de regering deze analyse deelt. Voorts vragen zij op wat voor termijn de EDEO zal worden opgezet, en wat de visie van de regering op de inrichting zal zijn, naast de wens voor een substantieel aantal ambtenaren uit de lidstaten.

De leden van de SGP-fractie zien de Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid als de cosmetische herintroduktie van de EU-minister van Buitenlandse Zaken. Aan de institutionele vormgeving van deze post kleven naar hun mening veel nadelen. Deze leden denken daarbij aan de «dubbele hoed» van deze persoon als vertegenwoordiger namens de Raad en Eurocommissaris voor Externe Betrekkingen. Zij vragen of dit het institutionele evenwicht tussen Raad en Commissie niet in gevaar brengt. Voorts vragen zij of het buitenlands beleid in de ogen van de regering niet inter-gouvernementeel van karakter is en of door deze dubbele hoed-constructie niet een stevig deel van het externe beleid wordt gecommunautariseerd.

2.3.2 Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

Het instellen van het startfonds voor dringende operaties wordt ook op basis van QMV genomen terwijl andere besluiten met betrekking tot de begroting op basis van eenparigheid wordt genomen. De leden van de SP-fractie vragen naar de reden van deze afwijking. Deze leden zouden er voorstander van zijn om via de gewone begrotingsprocedure middelen te

reserveren. Indien bedragen de begroting overschrijden is het juist belangrijk om niet op basis van QMV te besluiten, aldus de leden van de SP-fractie.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de formulering van lid 2 van artikel 21 VEU, met name de doelstellingen a en c, ruimte biedt voor militair optreden van de EU buiten de VN-Veiligheidsraad om en, zo ja, in welke gevallen.

Deze leden vragen of lid 2 van artikel 34 VEU, waarin is vastgelegd dat de EU-lidstaten die zitting hebben in de VN-Veiligheidsraad spreekrecht moeten bedingen voor de Hoge Vertegenwoordiger wanneer de EU een gemeenschappelijk standpunt heeft over een thema op de agenda, als een eerste stap naar een EU-zetel in de Veiligheidsraad kan worden gezien.

Naar aanleiding van artikel 33 VEU vragen de GroenLinks-fractie of het mogelijk is dat «speciale vertegenwoordigers», net als de Hoge Vertegenwoordiger, *double-hatted* zijn, d.w.z. zowel de Raad van Ministers als de Europese Commissie vertegenwoordigen. Deze leden vragen of de regering zich kan voorstellen dat dit wenselijk is voor vraagstukken die op het snijvlak van intergouvernementeel en communautair beleid liggen.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen waarom voor het GBVB een afwijkende besluitvorming ten aanzien van de bescherming van persoonsgegevens is vastgelegd en of de regering hier voorstander van was. Zij vragen hoe de verwerking en uitwisseling van persoonsgegevens op het terrein van het GBVB wordt afgebakend van de verwerking en uitwisseling van dergelijke gegevens voor andere doeleinden, zoals justitiële. Kan de uitzondering voor het GBVB zo ruim worden geïnterpreteerd dat ook de verwerking en uitwisseling van vliegtuigpassagiersgegevens (PNR) eronder valt, zo vragen de leden van de GroenLinks-fractie.

De leden van de ChristenUnie-fractie stellen dat de versterking van de positie van de EU in de wereld een doel is. Aan welke veranderingen ten opzichte van de huidige Verdragen is dit gekoppeld, zo vragen de leden van de ChristenUnie-fractie. Het GBVB blijft immers, naar de mening van deze leden terecht, een uitzonderingspositie behouden.

De leden van de SGP-fractie hebben stevige bedenkingen tegen de versterking van het GBVB. Zij menen dat de buitenlandspolitieke prioriteiten van de lidstaten vaak zo ver uit elkaar liggen dat het nastreven van een alomvattend en krachtig buitenlands beleid tamelijk vruchteloos is. Om die reden vinden zij de doelstellingen zoals die in artikel 21 geformuleerd zijn veel te ambitieus. Waar dit artikel spreekt over de «wereldwijde verspreiding» van de beginselen die aan de oprichting, ontwikkeling en uitbreiding van de Unie ten grondslag liggen, maken deze leden de kanttekening dat, gezien de verdeeldheid binnen de EU over de invulling en realisering van deze waarden, eerder grote bescheidenheid op zijn plaats is. Dit alles laat voor deze leden onverlet dat, waar mogelijk, coördinatie van het beleid moet plaatsvinden, maar dan vanuit meer realistische ambities.

Met betrekking tot artikel 24 VEU vragen de leden van de SGP-fractie wat bedoeld wordt met de «totstandbrenging van een steeds toenemende convergentie van het optreden van de lidstaten». Wordt beoogd een volledig uniform buitenlands beleid tot stand te brengen? Opnieuw dringt zich dan bij deze leden de vraag op of er ruimte blijft voor nationale standpunten en accenten. Vanuit hun visie op het buitenlands beleid als behorend tot de kern van de beleidsbevoegdheden van de lidstaten, keuren de leden van de SGP-fractie de stapsgewijze invoering van besluitvorming bij gekwalificeerde meerderheid op dit beleidsgebied af.

2.3.3 Gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid

De leden van de SP-fractie wijzen een militair Europa af. Deze leden zijn van mening dat zonder een gemeenschappelijk buitenlandbeleid een gemeenschappelijk defensiebeleid onwenselijk is. Dit Verdrag zet naar de mening van deze leden verdere stappen richting de ontwikkeling van een militaire tak van de EU. Dit gebeurt o.a. door de mogelijkheid tot een permanente gestructureerde samenwerking en de opdracht aan lidstaten om hun militaire vermogens geleidelijk te verbeteren. De leden van de SP-fractie vragen of dit laatste ook inhoudt dat geen bezuinigingen op defensie meer kunnen plaatsvinden.

Over de solidariteitsclausule (artikel 222 Werkingsverdrag) vragen de leden van de SP-fractie wat hiervan voor Nederland als lid van de NAVO de meerwaarde is en wat het effect is van deze clausule op niet-NAVO lidstaten als Ierland, Zweden en Oostenrijk. Deze leden vragen of die lidstaten op basis van dit artikel verplicht zijn om, indien de omstandigheden daartoe aanleiding geven, andere lidstaten militair bij te staan. Voorts baart het de leden van de SP-fractie zorgen dat ook terrorisme grond is voor het invoeren van de solidariteitsclausule. Immers, onder het motto van de strijd tegen terrorisme vindt de oorlog in Afghanistan en Irak plaats, aldus deze leden. Zij vragen wat hieronder wordt geschaard. De leden van de SP-fractie vragen of de regering voornemens is om te participeren in de gestructureerde samenwerking of het Europees Defensieagentschap.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen waarom wel het Europees Defensieagentschap in het Verdrag is opgenomen en diverse andere Europese agentschappen niet. Zij vragen wat de meerwaarde is van een expliciete Verdragsrechtelijke verankering. Voorts vragen deze leden wie besluit over het starten en beëindigen van een missie die valt onder de «meest veeleisende taken» van artikel 42, lid 6 VEU; zijn dat de regeringen van de lidstaten die deelnemen aan de «permanente gestructureerde samenwerking» of de voltallige Raad van Ministers?

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de regering een inschatting kan maken van de omvang van deze defensieopgroep en of de regering van mening is dat Nederland daaraan moet deelnemen. Voorts vragen deze leden welke lidstaten, naar het oordeel van de regering en naar de huidige stand van zaken, niet in aanmerking komen voor deelname. Tevens vragen de leden van de GroenLinks-fractie waarom het Verdrag geen expliciete rechtsbasis bevat voor een bindende EU-wapenexportcode, die nog altijd op blokkades stuit in de Raad van Ministers.

Deze leden vragen of de regering kan bevestigen dat lid 3 van artikel 42 VEU, waarin de lidstaten zich ertoe verbinden hun militaire vermogens geleidelijk te verbeteren, geen verplichting inhoudt tot het verhogen van de nationale defensiebegrotingen. Tenslotte vragen de leden van de GroenLinks-fractie of de regering hun opvatting deelt dat verbetering van militaire vermogens moet voortvloeien uit intensievere militaire samenwerking tussen de EU-lidstaten, inclusief taakspecialisatie.

De leden van de ChristenUnie-fractie memoreren dat het Europees Defensieagentschap een Verdragsrechtelijke basis in het Verdrag van Lissabon krijgt. Deze leden vragen de regering nader in te gaan op tot nu toe bereikte resultaten van dit agentschap.

De leden van de SGP-fractie hebben stevige bedenkingen tegen de versterking van het EVDB. Zij zijn van mening dat het Verdrag de verkeerde koers inslaat. Zij vatten de nieuwe bepalingen over het defensiebeleid zo op dat deze méér dan voorheen de mogelijkheid aan de EU bieden om, los van de NAVO en los van de VS, een eigen veiligheids-

beleid te voeren. Zij beschouwen die koers als vruchteloos en potentieel gevaarlijk. Niets is van een zodanig groot belang in de huidige wereldorde als een optimale samenwerking tussen de VS en de EU op veiligheidsgebied. De leden van de SGP-fractie vragen of de regering die waarneming deelt.

Met betrekking tot het EVDB zijn de leden van de SGP-fractie in ieder geval blij dat besluitvorming bij unanimiteit gehandhaafd blijft en dat het beleid op intergouvernementele leest geschoeid blijft. De inhoudelijke doelstelling, vervat in artikel 42 VEU, namelijk de geleidelijke bepaling van een gemeenschappelijk defensiebeleid, kunnen zij echter niet delen. Deze leden zijn de mening toegedaan dat de EU zich niet verder op het terrein van gemeenschappelijke defensie dient te begeven. Gelet op de taken en bevoegdheden van de NAVO, en de historische rol die deze organisatie gespeeld heeft en nog speelt, achten zij een Europees defensiebeleid overbodig en ongewenst. Zij vinden dat primair binnen de NAVO de Europese staten kunnen en moeten werken aan verbetering van hun defensieapparaten, onderlinge samenwerking enzovoort.

Naast deze bezwaren tegen een EU defensiebeleid, plaatsen de leden van de SGP-fractie ook vraagtekens bij de geloofwaardigheid van de defensiedoelstellingen in dit Verdrag. Zij citeren de Raad van State uit het advies aan de regering bij het Verdrag van Nice (Kamerstuk 27 8181 A, blz. 14): «Tot nog toe is niet gebleken dat EU-lidstaten bereid zijn binnen hun defensiebegroting aanzienlijke extra middelen uit te trekken voor een militaire capaciteit van de EU (...) Het grootste lid, Duitsland, verlaagt de defensie-uitgaven. Het is dus de vraag of de bezwerende formule dat de defensiesamenwerking van de Unie de samenwerking en verplichtingen van lidstaten in het kader van de NAVO onverlet laat, wel realistisch is. Logischerwijze kan dat alleen bij extra middelen of bij omvangrijke doelmatigheids-besparingen. Geen van beide hebben zich tot nu toe duidelijk gemanifesteerd. Het is dus de vraag of de EU verder komt dan het oormerken van militaire eenheden die reeds bestaan voor de NAVO voor eventuele EU-operaties.» Volgens de leden van de SGP-fractie is deze opmerking van de Raad van State onverminderd actueel. Zij vragen de regering hier op te reageren.

De leden van de SGP-fractie vestigen de aandacht op verschillende analyses waarin wordt vastgesteld, dat de militaire component, gegeven het compromiskarakter van artikel 42 VEU, zich in verschillende richtingen kan ontwikkelen: een sterkere Europese component binnen de NAVO; een sterker Europa in losser verband tot de NAVO; een Europa op twee niveaus, namelijk de leidende Europese militaire machten tegenover de gewone lidstaten; een Europa op weg naar een Europese defensiegemeenschap; en ten slotte een politiek verdeeld en zwak Europa. Deze leden vragen welk scenario de regering het meest realistisch acht en welk scenario door het Verdrag beoogd wordt.

Tot slot merken de leden van de SGP-fractie over het Europees Defensieagentschap op, dat hen de zin hiervan geheel ontgaat, aangezien binnen de NAVO al diverse trajecten lopen voor de verbetering van militaire capaciteiten. Die trajecten bieden naar hun mening voldoende mogelijkheden voor de lidstaten om hun eigen capaciteit en onderlinge uitwisselbaarheid te verbeteren. Waarom kon daarmee niet worden volstaan, zo vragen de leden van de SGP-fractie.

2.3.4 Associatie van de landen en gebieden overzee

De leden van de VVD-fractie vragen welke consequenties op basis van de Europese regelgeving verbonden zijn aan de voorziene integratie van Bonaire, Saba en St. Eustatius in het Nederlands staatsbestel (p. 70–71; vgl. ook p. 50 MvT).

2.3.5 Extern optreden (overig)

De leden van de VVD-fractie vragen de inschatting van de regering van de gevolgen van de grotere betrokkenheid van het EP bij de gemeenschappelijke handelspolitiek. Deze leden vragen of die grotere betrokkenheid ook gevolgen kan hebben voor het Europese politieke krachtenveld met betrekking tot de afweging vrijhandel versus protectionisme en zo ja, welke gevolgen dat zijn (p. 71 MvT).

De leden van de GroenLinks-fractie memoreren dat de regering op 15 juli 2003, in de persoon van toenmalig staatssecretaris Nicolai, op schriftelijke vragen van de leden Karimi en Vendrik antwoordde: «Volgens de ontwerpgrondwet (artikel III-222) krijgt het EP goedkeuringsrecht bij alle internationale akkoorden op terreinen waarvoor de wetgevingsprocedure geldt. Aangezien de handelspolitiek een dergelijk terrein betreft (zie artikel III-212 lid 2) krijgt het EP inderdaad goedkeuringsrecht voor alle handelsakkoorden...». De leden van de GroenLinks-fractie vragen of deze constatering nog steeds geldt, niettegenstaande de lichte wijzigingen die de door de Europese Conventie voorgestelde bepalingen sindsdien hebben ondergaan.

Voorts vragen zij in welke gevallen, afgezien van het GBVB, het EP ook onder het Verdrag van Lissabon geen instemmingsrecht heeft ten aanzien van internationale overeenkomsten.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of instemming van het EP nodig is voor de interim-akkoorden die de EU gesloten heeft met een aantal ACS-landen, nu geen overeenstemming is bereikt over volwaardige EPA's. Voorts vragen zij of het instemmingsrecht van het EP onder het Verdrag van Lissabon ook voor interim-akkoorden is gegarandeerd.

De leden van de ChristenUnie-fractie memoreren dat het EP door het Verdrag van Lissabon meer bevoegdheden krijgt inzake handelspolitiek. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen wanneer het EP goedkeuring moet verlenen dan wel moet worden geraadpleegd voor de onderhandelingen over en sluiting van handelsakkoorden. Wat bepaalt wanneer welke procedure wordt gevolgd, zo vragen deze leden.

Deze leden stellen dat met het Verdrag van Lissabon de samenwerking met de ACS-landen niet langer van artikel 209 Werkingsverdrag zal zijn uitgezonderd. Daarmee vormt het artikel geen belemmering meer voor eventuele integratie van het Europees Ontwikkelingsfonds in de reguliere begroting, aldus deze leden. Zij vragen de regering nadere informatie te geven over de praktische gevolgen hiervan. Wat zijn de voor- en nadelen van integratie van het Europees Ontwikkelingsfonds in de reguliere begroting, zo vragen de leden van de ChristenUnie-fractie.

2.3.6 Uitbreiding van de Unie

De leden van de CDA-fractie memoreren de verwijzing in het Verdrag van Lissabon naar de criteria van toetreding en een verplichting om het EP en de nationale parlementen van een verzoek om toetreding tot de Unie in kennis te stellen. In dat verband vragen deze leden hoe invulling wordt gegeven aan het begrip absorptiecapaciteit. Voorts vragen zij op welk moment en op welke wijze dit wordt gemeten en welke criteria hieraan ten grondslag liggen. De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat de absorptiecapaciteit van de EU van groot belang is bij de afweging of een land dat wil toetreden de status van kandidaat-lid aangeboden kan worden.

De leden van de SP-fractie zijn verheugd met de opname van de uitbreidingscriteria in het Verdrag. Wel vragen deze leden, met in het

achterhoofd de ervaring met het Stabilisatie en Associatie Akkoord met Servië, hoe deze opname ook handelingen van de Europese Commissie bindt.

De leden van de VVD-fractie vragen waarom, bij het formuleren van een zin over de rol die overeengekomen criteria voor toetreding spelen bij een besluit over een dergelijke toetreding, niet is gekozen voor de formulering: «Er dient voldaan te zijn aan de door de Europese Raad overeengekomen criteria voor toetreding.» De feitelijk gekozen formulering («Er wordt rekening gehouden met de door de Europese Raad overeengekomen criteria voor toetreding») laat naar de mening van deze leden ruimte over voor een niet-strikte naleving van die criteria. Verder vragen deze leden of andere lidstaten wel blijf geven van enig begrip voor de drie elementen die nu in het Verdrag het proces van uitbreiding en associatie markeren: 1) Kopenhagen-criteria, 2) «lessons learned» uit eerdere uitbreidingen, en 3) het absorptie criterium. De leden van de VVD-fractie hebben met ontstentenis kennis genomen van afwijkingen van die regels door maar liefst 25 lidstaten als het gaat om de mogelijke associatie met Servië zonder dat aan de voorwaarden is voldaan en in de vorm van het noemen van data voor beëindiging van de onderhandelingen met Kroatië. Tot slot vragen de leden van de VVD-fractie hoe de regering absorptie definieert en meent daar praktisch invulling aan te geven, bijvoorbeeld met het oog op een initiatiefwet voor een referendum over de onderhandelingen met en toetreding van Turkije dat bij deze Kamer voorligt (p. 72, 73 MvT).

De leden van de ChristenUnie-fractie memoreren dat de uitbreidingscriteria voor het eerst een eigen basis in het Verdrag hebben. Deze leden zijn hier voorstander van. Echter, de criteria zelf staan niet in het Verdrag van Lissabon, maar er wordt gesteld dat rekening wordt gehouden met de door de Raad opgestelde criteria. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen hoe bindend dit «rekening houden met» is. Zij zijn van mening dat in een grote en diverse Unie het strak hanteren van de toetredingscriteria noodzakelijk is. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of dat met deze formulering mogelijk is.

2.4 Financiën van de Unie

De leden van de SP-fractie zijn voorzichtig optimistisch over het bereikte resultaat. Deze leden zijn verheugd met het behoud van het veto op het gehele terrein. Daarnaast hopen de leden van de SP-fractie dat de uitbreiding van de verantwoordelijkheid over de begroting naar de lidstaten (artikel 317 Werkingsverdrag) ook zal zorgen voor meer inspanning in de andere lidstaten om hun uitgaven te verantwoorden zodat goedkeuring door de Europese Rekenkamer van de begroting kan plaatsvinden.

2.5 Economisch en monetair beleid

De leden van de SP-fractie hechten eraan dat Nederland vrij is om haar economisch beleid te voeren en deze leden wijzen versterking van de bevoegdheden van de Europese Commissie in deze dan ook af. Van andere aard achten deze leden de toegenomen mogelijkheden om lidstaten die zich niet houden aan het stabilisatie- en groepact ter verantwoording te roepen en eventueel maatregelen te nemen. De Euro is immers van ons allemaal, aldus de leden van de SP-fractie.

2.6 Beleid op andere gebieden

Landbouw- en visserij

De leden van de SP-fractie hadden liefst gezien dat het artikel was aangepast om niet productiviteitsverhoging centraal te stellen, maar dieren-

welzijn, landschapsbeheer, plattelandontwikkeling, voedselveiligheid en duurzaamheid. Deze leden vragen of de regering deze mening deelt.

Vrij verkeer van werknemers

De leden van de SP-fractie vragen de regering aan te geven wat wordt verstaan onder «belangrijke aspecten van het sociale zekerheidsstelsel».

De leden van de VVD-fractie vragen de regering aan te geven of de beschreven noodrem-procedure geldt voor alle migrerende werknemers, zowel van binnen als van buiten de EU, bij voorbeeld in het geval de Nederlandse regering van mening zou zijn dat het sociale zekerheidsstelsel gevaar loopt (p. 78 MvT).

Sport

De leden van de VVD-fractie zetten enkele vraagtekens bij de uitbreiding van de bevoegdheden van de EU naar het beleidsterrein sport. Zij vragen of sport in de landen van de EU niet reeds prima gedijt zonder een bijzondere rol van de EU in dat verband. Derhalve vragen zij de regering nadrukkelijk aan te geven of niet beter een sectorbrede uitzonderingsbepaling voor sport zou kunnen gelden, als het gaat om de werking van de interne markt. Bestaat hier niet nadrukkelijk ruimte om belangrijke aspecten van sport door bonden en sportclubs zelf te laten reguleren (met een beroep op een rechtvaardiging die de interne markt levert), waarbij die bonden en sportclubs de competitie zelf gestalte geven naar eigen inzichten, mits daarbij niet oneigenlijk (leeftijd en nationaliteit) wordt gediscrimineerd, zo vragen de leden van de VVD-fractie (p. 79, 80 MvT).

Volksgezondheid

De leden van de VVD-fractie zetten ook een vraagteken bij de uitbreiding van de bevoegdheden van de EU op het vlak van de volksgezondheid, met name waar het gaat om het nemen van «maatregelen die rechtstreeks verband houden met de bescherming van de volksgezondheid ter zake van tabak en misbruik van alcohol» (p. 80 MvT).

Milieu en klimaatverandering

De leden van de SP-fractie steunen de Europese ambities op dit gebied, maar zij vragen of de aangebrachte wijzigingen noodzakelijk zijn aangezien het huidige Verdrag ook de aanname van het ambitieuze klimaat- en energiepakket mogelijk heeft gemaakt.

Op het gebied van klimaat en milieu constateren de leden van de GroenLinks-fractie vooruitgang, zij het minder dan zij hadden gehoopt en op basis van de urgentie van de uitdagingen naar hun mening gerechtvaardigd is. Deze leden zijn van mening dat Europese samenwerking cruciaal is bij het bewerkstelligen van een schoner milieu, niet in de laatste plaats omdat de regering bij het behalen van bijvoorbeeld haar eigen klimaatdoelstellingen sterk op de EU leunt. De leden van de GroenLinks-fractie lezen in het Verdrag graag een waardeverschuiving, waarbij er meer ruimte komt voor milieu- en klimaatbeleid. Zij vragen of de regering deze lezing deelt.

Op het punt van het tegengaan van klimaatverandering zijn de leden van de GroenLinks-fractie kritisch over de geboekte vooruitgang. Hun teleurstelling spitst zich toe op het gebrek aan procedures voor toezicht op lidstaten, die tekortschieten bij het nakomen van afspraken rond uitstootvermindering en duurzame energie. Deze leden stellen dat het Verdrag niet voorziet in afdoende effectieve maatregelen tegen dergelijke lidstaten, met name omdat het vele jaren duurt voordat een inbreukprocedure leidt tot een veroordeling door het Europees Hof van Justitie. De leden van de GroenLinks-fractie achten dit temeer een probleem, doordat de EU bij uitstek de drijvende kracht is achter het Kyoto Protocol.

Te weinig spreekt uit de Verdragstekst het besef dat er sprake is van een mondiale klimaatcrisis, die om instrumenten vraagt om daadkrachtig en snel te kunnen ingrijpen als lidstaten afspraken onvoldoende nakomen, aldus deze leden. De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de regering hun mening deelt dat het de Unie thans aan dergelijke instrumenten ontbreekt. Voorts vragen deze leden of de bepalingen over de bestrijding van klimaatverandering in artikel 191, lid 1 Werkingsverdrag alleen het grote belang van het klimaatdossier markeren, of dat zij de EU ook meer politieke en juridische armslag geven om de klimaatcrisis voortvarend aan te pakken. Indien dit het geval is vragen de leden van de GroenLinks-fractie de regering daarvan voorbeelden te geven.

Energie

De leden van de SP-fractie betreuren de komst van dit artikel, dat een verdere stimulans betekent voor de liberalisering van de energiemarkt. Deze leden vragen wat de waarde is van het artikel over de soevereiniteit over energiebronnen wanneer andere lidstaten in deze een beroep doen op de solidariteitsclausule.

De leden van de GroenLinks-fractie juichen toe dat een artikel over duurzame energie en energiezekerheid is opgenomen, waaraan is toegevoegd dat de lidstaten in een geest van solidariteit met elkaar zullen handelen. Deze leden vragen of de regering hun lezing deelt dat deze bepaling een opmaat vormt op weg naar een gemeenschappelijke energiepolitiek. De leden van de GroenLinks-fractie constateren met instemming dat ook andere verbeteringen uit het Grondwettelijk Verdrag in het Hervormingsverdrag gehandhaafd blijven, zoals het gegeven dat energie een gedeelde bevoegdheid van de EU en de lidstaten wordt en de besluitvorming door de Raad en het EP volgens de medebeslissingsprocedure geschiedt. De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de regering hun opvatting deelt dat de bepalingen over energiesolidariteit in de artikelen 122 en 194 Werkingsverdrag zouden moeten leiden tot een beter gecoördineerd Europees beleid ten aanzien van gascontracten met Rusland, zodat gemeenschappelijke belangen van de Unie niet worden ondergraven door bijvoorbeeld bilaterale afspraken. Voorts vragen zij of de regering bereid is de Europese Commissie te verzoeken hierbij het voortouw te nemen. De leden van de GroenLinks-fractie beschouwen het als een gemiste kans dat het Euratom-Verdrag blijft voortbestaan en dat de keuzevrijheid die lidstaten behouden over energie-bronnen volop de ruimte blijft geven aan kernenergie.

Zij vragen of de regering voorstander is van actualisering van het Euratom-Verdrag, waartoe door Duitsland, Ierland, Hongarije, Oostenrijk en Zweden wordt opgeroepen in Verklaring 54. De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de regering het denkbaar acht dat de bepleite IGC wordt voorbereid door een Conventie en of de regering hierin voorstellen ziet voor bijvoorbeeld de democratische controle op Euratom. De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het denkbaar is dat bij de bepleite Verdragsherziening een artikel over vrijwillige, onderhandelde terugtrekking wordt toegevoegd aan het Euratom-Verdrag, analoog aan het nieuwe artikel 50 VEU.

Toerisme

De leden van de SP-fractie vragen wat de meerwaarde is voor optreden van de EU op dit gebied. Deze leden zijn van mening dat EU-geld niet naar deze sector zou behoren te vloeien.

3. Democratische legitimiteit

De leden van de CDA-fractie zijn ingenomen met de grotere rol voor de gekozen vertegenwoordigers van de burgers. De uitbreiding van de bevoegdheden van nationale parlementen en EP biedt onder meer de mogelijkheid om met een meerderheid van nationale parlementen een voorstel van de commissie ter beoordeling voor te leggen aan de Raad. Het EP controleert de commissie en de nationale parlementen hebben een dubbel controle-mechanisme gekregen, aldus deze leden.

De leden van de SP-fractie zijn verheugd met de bepalingen die erop gericht zijn het democratisch tekort in de EU te slechten. Echter, de leden van de SP-fractie zijn van mening dat de democratische legitimiteit van de EU met dit Verdrag verder afneemt. De regering vergeet te noemen dat de werking van de EU met dit ingewikkelde Verdrag minder transparant is geworden, de macht van de ondemocratische Europese Commissie wordt vergroot en dat de instelling van de Europese Raad nog meer de wetgevende en uitvoerende macht vermengt, aldus de leden van de SP-fractie.

De leden van de GroenLinks-fractie beschouwen het als winst dat het EP zeggenschap krijgt over ongeveer 95% van alle Europese wetgeving, terwijl ook de besluitvaardigheid en dus de slagvaardigheid van de Raad van Ministers toeneemt. De positie van diverse instituties is verstevigd, de taken duidelijker afgebakend. Bovendien krijgen nationale parlementen meer mogelijkheden te ageren tegen wetsvoorstellen die zij overbodig vinden, wat recht doet aan het subsidiariteitsbeginsel, aldus deze leden. De leden van de GroenLinks-fractie zijn tevreden dat het JBZ-terrein onder co-decisie is gebracht en zij bespeuren – met instemming – vooruitgang bij het versterken van het Buitenlands en Veiligheidsbeleid van de EU. Deze leden vragen of de regering hun ambitie deelt om verder op zoek te gaan naar de grenzen van Europese samenwerking op dit terrein.

3.1 Uitbreiding van de bevoegdheden van het EP

De leden van de SP-fractie juichen de uitbreiding van het medebeslissingsrecht van het EP toe. De leden van de SP-fractie zien echter in de toegenomen versterking van de positie van het EP geen vervanging voor het verlies aan zeggenschap van de nationale parlementen.

3.2 Nationale parlementen

De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat het Nederlandse parlement nauw betrokken dient te zijn bij de Europese besluitvorming en zij zijn verheugd over het belang dat de Raad van State toekent aan een tijdige inbreng van het parlement in het Europese besluitvormingsproces. Deze leden zijn van mening dat een verslag en een nota naar aanleiding van een verslag van een Wetswijziging ter implementatie van een Europese Richtlijn voorafgaand aan Europese besluitvorming kan bijdragen aan een grotere en vroegere betrokkenheid van het parlement bij Europese besluitvorming. De leden van de CDA-fractie vragen of de regering bereid is mee te werken aan een parlementaire behandeling van Europese wetgevingsinitiatieven als waren het nationale wetsvoorstellen, indien te verwachten valt dat een dergelijk Europees wetgevingsinitiatief zal leiden tot een wetswijziging.

De leden van de SP-fractie achten de huidige informatievoorziening naar het nationale parlement onder de maat en zijn verheugd dat deze met het nieuwe Verdrag wordt verbeterd.

De leden van de ChristenUnie-fractie delen de mening van de regering dat het Verdrag van Lissabon de rol van nationale parlementen versterkt. Deze leden vragen waarom de uitwerking van de versterkte rol van de nationale parlementen niet in het Verdrag zelf is geregeld maar in een protocol. Deze leden achten transparantie van groot belang voor een goed functioneren van de Unie en betrokkenheid van burgers op het Europese besluitvormingsproces. Het Verdrag van Lissabon komt hieraan op een aantal punten tegemoet, door openbaarheid van vergaderingen en documenten. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de regering aan te geven of alle beraadslagingen en stemmingen over wetsontwerpen openbaar zullen zijn of dat het alleen om wetgeving in het kader van de medebeslissingsprocedure gaat.

Zij vragen of de regering daarnaast hun mening deelt dat het grote aantal protocollen, verklaringen en uitzonderingsposities de transparantie niet ten goede komt. Deze leden vragen voorts of de regering het met hen van mening is dat het de transparantie en duidelijkheid ten goede was gekomen als bepalingen ten aanzien van de rol van nationale parlementen, voor Nederland een belangrijk punt, in het Verdrag zelf waren opgenomen.

3.3 Subsidiariteit en evenredigheid

De leden van de CDA-fractie melden dat naast het overleg in het nationale parlement met één of meerdere bewindslieden over de agenda van een komende Raad, een meerderheid van nationale parlementen door de voorliggende Verdragswijziging nu ook een voorstel van de commissie ter afkeuring aan de Raad kan voorleggen. Deze leden vragen de regering het verschil tussen de «gele en oranje kaart» procedure duidelijk te maken. De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat de verlenging van de termijn voor de subsidiariteitstoets van 6 naar 8 weken winst betekent voor het democratisch gehalte van de Unie en dat het vooral aan het parlement is hoe het hieraan gestalte gaat geven.

De leden van de SP-fractie betreuren dat de oranje kaart procedure geen rode kaart is geworden, waarbij nationale parlementen zelfstandig wetgeving zouden kunnen afwijzen. Deze leden missen een opmerking van de kant van de regering waarin wordt ingegaan op de houding die zij zal innemen wanneer beide Kamers besluiten tot het starten van een oranje kaart procedure. Ook betreuren de leden van de SP-fractie dat de procedure is beperkt tot wetgevingshandelingen. Deze leden vragen waarom de reikwijdte niet breder is.

De leden van de SGP-fractie zijn verheugd dat aan artikel 12 een protocol is gevoegd over het subsidiariteitsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel, waarin ook een rol aan de nationale parlementen is toebedeeld. Zij zijn van mening dat de daarin neergelegde procedure in ieder geval mogelijkheden biedt voor een sterkere betrokkenheid van die parlementen bij de Europese besluitvorming. Evenwel vrezen deze leden dat de beperkingen die het protocol oplegt de gebruikmaking van die mogelijkheden belemmert. Zij doelen op de korte termijn van acht weken, waarbinnen eenderde van de nationale parlementen bezwaar gemaakt moet hebben tegen een Commissievoorstel. De leden van de SGP-fractie vragen of de regering het met hen eens is dat dit niet alleen een goedlopende interne behandelprocedure vergt van elk nationaal parlement, maar ook een zeer geperfectioneerde samenwerking met andere nationale parlementen, in het geval men de Commissie ertoe wil bewegen het voorstel op gronden van subsidiariteit te heroverwegen.

3.4 Burgerschap en burgerinitiatief

De leden van de CDA-fractie vragen de regering om een nadere toelichting op haar visie hoe invulling kan worden gegeven aan het burgerinitiatief. Voorts vragen zij op welke wijze rekening zal worden gehouden met burgers van lidstaten met een lager inwonertal of met organisaties die meer dan één miljoen leden hebben.

De leden van de SP-fractie achten het tegenstrijdig dat, waar gesproken wordt over burgerschap, de Europese bevolking op geen enkele wijze gevraagd is of zij kan instemmen met de daarin vervatte rechten en plichten. Datzelfde geldt voor de mogelijkheden om dit artikel verder uit te breiden. Wel juichen de leden van de SP-fractie de komst van het burgerinitiatief toe.

Wat betreft het aspect «democratische legitimiteit» ontvangen de leden van de VVD-fractie graag een reactie van de regering op de analyse van de Raad van State dat de EU op basis van het verworpen Grondwettelijk Verdrag wel en krachtens het Verdrag van Lissabon niet als een Unie van staten en burgers beschouwd zou kunnen worden. Ook vragen zij of de regering de mening deelt dat het verder gaan in de richting van een samengaan van staten en burgers in één verband leidt tot een nieuw verschijnsel in de staatkunde en het volkenrecht dat met de traditionele begrippen niet langer afdoende verklaard kan worden. Deze leden vragen of de EU in de internationale statenpraktijk wellicht reeds langer als een nieuw verschijnsel wordt erkend en behandeld. Zij vragen in dat verband tevens of de regering bereid is om de zienswijze dat de EU een Unie van burgers en lidstaten vormt (indien die zienswijze door de regering wordt gehuldigd), als uitgangspunt te nemen voor de communicatiestrategie over het Verdrag van Lissabon (p. 83, 84 en 89 e.v. MvT).

Met het Europees burgerinitiatief wordt een vorm van directe democratie ingevoerd die de leden van de GroenLinks-fractie toejuichen. Zij vragen of er al voorstellen zijn gedaan voor de nadere uitwerking van procedures en voorwaarden voor het burgerinitiatief. Het verheugt de leden van de GroenLinks-fractie dat de regering vindt dat het instrument van burgerinitiatief zo uitvoerbaar en zo simpel mogelijk dient te zijn. Deze leden vragen hoe de regering het burgerinitiatief uitgewerkt zou willen zien en of de regering de opvatting van de leden van de GroenLinks-fractie deelt dat het daartoe noodzakelijk is dat burgers een dergelijk initiatief kunnen ondertekenen via internet.

In artikel 165 Werkingsverdrag staat een nieuwe passage over het aanmoedigen van de deelname van jongeren aan het democratisch leven van Europa. De leden van de GroenLinks-fractie vragen welke leeftijdscategorieën de regering hierbij voor ogen heeft. Voorts vragen zij of de regering met hen van mening is dat deze passage een sterk argument vormt om jongeren vanaf een zekere leeftijd het recht te geven om een burgerinitiatief mee te ondertekenen, als opstapje naar volwaardig Europees burgerschap.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of burgerinitiatieven ook betrekking kunnen hebben op rechtshandelingen waarbij de Europese Commissie geen initiatiefrecht heeft, maar die wel uitvoering geven aan de Verdragen, zoals een herziening van de zetelverdeling in het EP. Zij vragen of de mogelijkheid om een burgerinitiatief in een dergelijk geval te adresseren aan andere Europese instellingen gecreëerd kan worden in de toekomstige verordening over het burgerinitiatief en of de regering daar voorstander van is.

Voorts vragen deze leden of de regering het denkbaar en wenselijk acht dat in de toekomstige verordening over het burgerinitiatief een bepaling wordt opgenomen die de Raad van Ministers en het EP verplicht een

debat te wijden aan elk burgerinitiatief dat aan de voorwaarden voldoet, ook wanneer de Europese Commissie geen gevolg geeft aan het betreffende verzoek.

De leden van de D66-fractie constateren dat, evenals de hierboven in paragraaf 2.1.1. onder institutionalia door hen genoemde terreinen, ook het burgerinitiatief de komende tijd nadere invulling vereist.

Deze leden constateren dat de regeringspartijen de afgelopen maanden regelmatig hebben onderstreept hoe belangrijk een nauwe betrokkenheid van nationale parlementen bij Europese besluitvorming is. Zij constateren tevens dat de regering bij voortdurende heeft aangegeven de Kamer nauw te willen betrekken bij besluitvorming in EU-verband. De leden van de fractie van D66 verzoeken de regering geen onomkeerbare – diplomatieke – stappen te nemen op het terrein van de invulling van het burgerinitiatief.

Het zogeheten burgerinitiatief zal nog nader uitgewerkt worden in een verordening, zo constateren de leden van de SGP-fractie. Zij stellen vast dat ongeveer 2 promille van de burgers van de gezamenlijke lidstaten een rechtsgeldig verzoek kan doen aan de Commissie om een bepaald voorstel in te dienen. Gelet op het feit dat het verzoek bepaald geen draagvlak hoeft te hebben onder een meerderheid van de burgers van de gezamenlijke lidstaten, veronderstellen zij dat in de verordening ter zake aan de Commissie geen plicht opgelegd zal worden om het verzoek te honoreren. De leden van de SGP-fractie vragen of dit juist is.

3.5 Transparantie van de werkzaamheden

De leden van de SP-fractie achten meer transparantie in de EU broodnodig. Deze leden zijn dan ook verheugd met de daartoe in het Verdrag gezette stappen. Deze leden zijn echter van mening dat deze stappen veel verder zouden kunnen en moeten. Niet alleen beraadslagingen waar gestemd wordt zouden openbaar moeten zijn. En ook de Europese Raad zou wanneer zij discussieert over wetgeving in het kader van een noodremprocedure openbaar moeten zijn, aldus de leden van de SP-fractie.

Voorts vragen deze leden in hoeverre verslagen van overleg van de Europese Commissie met lobbyisten behoren tot de documenten van de EU.

De leden van de ChristenUnie-fractie waarderen het dat expliciet is opgenomen dat een open en regelmatige dialoog met kerken en levensbeschouwelijke en niet-confessionele organisaties zal worden gevoerd. Deze leden vragen hoe dat vorm krijgt.

3.6 Handvest van de grondrechten en toetreding tot het EVRM

De leden van de SP-fractie zien het Handvest van de Grondrechten en toetreding tot het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) voor de EU als overbodig, aangezien alle lidstaten partij zijn bij het EVRM. Afgezien van de vrees van deze leden voor concurrentie tussen het Europees Hof van Justitie en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), lijkt deze stap onderdanen van de EU te verplichten eerst een gang naar het Europees Hof van Justitie te maken voordat zij kunnen aanlanden bij het EHRM. De leden van de SP-fractie vragen of deze visie juist is.

De leden van de GroenLinks-fractie melden dat de regering destijds in de MvT bij het Grondwettelijk Verdrag¹ schreef dat zij bij enkele bepalingen uit het Handvest van de Grondrechten bevreesd was dat daaraan voor de (nationale) rechter rechten zouden kunnen worden ontleend, maar dat deze vrees getemperd werd door de bepaling dat de Toelichting bij het

¹ Kamerstukken 30 025, nr. 3.

Handvest door de rechterlijke instanties van de Unie en van de lidstaten naar behoren in acht moet worden genomen. Deze leden vragen of de regering nog steeds achter deze analyse staat en welke bepaling uit de Toelichting het invoeren van het Handvest in asielzaken belemmert. Zij vragen of het niet is toe te juichen dat, waar het huidige EG-Verdrag (artikel 63) niet expliciet spreekt van een recht op asiel, dit recht dankzij het Handvest en het juridisch bindende karakter daarvan uitdrukkelijk wordt gewaarborgd. Voorts vragen zij of de regering nog steeds achter haar opvatting van destijds staat dat het verbod op discriminatie in artikel 21 van het Handvest een recht is en geen beginsel.

Deze leden melden dat mr. Barents ten tijde van het Grondwettelijk Verdrag schreef dat, bij de toepassing van het EU-recht, ook een particulier zich ten opzichte van een andere particulier op de in het Handvest genoemde rechten én beginselen kan beroepen¹. Hoe oordeelt de regering over de horizontale werking van de grondrechten uit het Handvest, nu dit dankzij artikel 6 VEU alsnog bindend wordt, zo vragen de leden van de GroenLinks-fractie.

De leden van de GroenLinks-fractie betreuren de uitzonderingspositie van het Verenigd Koninkrijk en Polen ten aanzien van het Handvest. Zij vragen of de bepalingen van dit Handvest, voor zover het Europees Hof van Justitie zich erop baseert bij de uitleg van het EU-recht in zaken die vanuit andere lidstaten aanhangig worden gemaakt, toch doorwerken in de rechtsorde van het Verenigd Koninkrijk en Polen.

De leden van de ChristenUnie-fractie stellen dat het Handvest van de grondrechten via een omweg is opgenomen in het Verdrag van Lissabon. Wat deze leden betreft was dat niet nodig geweest. Zij vragen de regering aan te geven wat bovendien de meerwaarde is van een verwijzing naar het Handvest, als het «geenszins een verruiming van de bevoegdheden van de Unie» kan inhouden. Deze leden horen wel graag van de regering of het voorkomen van een verruiming van bevoegdheden goed is afgedekt. Uit de bepaling blijkt volgens deze leden dat het Handvest geen rol speelt bij het nationale optreden van lidstaten, voor zover dat geen relatie heeft met het recht van de Unie. Deze leden vragen of het helemaal duidelijk is wanneer er wel of geen relatie is met het recht van de Unie. Het lijkt deze leden wel van belang, omdat het anders een terrein kan zijn waar de Unie sluipenderwijs extra bevoegdheden naar zich toe kan trekken. Deze leden vragen de mening van de regering hierover. Ten slotte vragen de leden van de ChristenUnie-fractie of het Europees Hof van Justitie door de opgenomen verwijzing naar het Handvest zich kan uitspreken over grondrechten.

De leden van de SGP-fractie constateren dat het Handvest van de Grondrechten met dit Verdrag in één keer juridisch bindend is verklaard. De EU is echter niet nodig om als verdediger van onze grondrechten te fungeren. Deze leden hebben altijd de voorkeur gegeven aan de toetreding van de EU tot het EVRM. In hun opvatting is die toetreding afdoende om het optreden van de EU aan algemene rechtsnormen en -beginselen te binden.

Daarnaast hebben de leden van de SGP-fractie een aantal fundamentele juridische bezwaren tegen het Handvest als zodanig. Zo wijzen zij op het reeds opgebouwde «jurisprudentie-kapitaal» van het EVRM dat volgens hen het opnieuw formuleren van dezelfde rechten in andere bewoordingen overbodig en verwarrend maakt. Daarnaast wijzen zij op de algemene, en daarmee juridisch onduidelijke formulering van diverse bepalingen uit het Handvest, waarvan de reikwijdte en gevolgen vooralsnog onduidelijk zijn. Datzelfde geldt voor de onderlinge verhouding van sommige bepalingen uit het Handvest.

De leden van de SGP-fractie lezen herhaalde malen dat het Handvest op onderdelen een ruimere bescherming zou bieden dan het EVRM. Zij

¹ R. Barents, «Een grondwet voor Europa (VI): de grondrechten», in: Nederlands Tijdschrift voor Europees recht, nr. 2, maart 2005, p. 43.

vragen de regering om een overzicht van de bepalingen uit het Handvest die méér bescherming bieden dan vergelijkbare bepalingen in het EVRM. Zij vragen de regering per bepaling aan te geven welke extra bescherming precies geboden wordt.

In het Handvest wordt gesteld: «Een ieder heeft recht op leven». De leden van de SGP-fractie vragen of deze bepaling ook betekenis heeft voor het ongeboren leven.

Vragen hebben de leden van de SGP-fractie bij het feit dat het Handvest zich uitlaat over zaken die buiten de competenties van de EU vallen, zoals de doodstraf. Het Handvest richt zich toch tot de instellingen, organen en instanties van de EU en tot de lidstaten uitsluitend en voor zover deze het recht van de EU ten uitvoer brengen, zo vragen zij. Voorts vragen zij of het één niet op gespannen voet staat met het ander. Indien een lidstaat de doodstraf zou willen opleggen aan een plegger van een ernstig terroristisch misdrijf, zou het Handvest dit dan in de weg staan? De desbetreffende lidstaat zou met de tenuitvoerbrenging van het doodvonnis toch geen recht van de EU ten uitvoer brengen, zo vragen de leden van de SGP-fractie.

4. Slotbepalingen

De leden van de PvdA-fractie stellen dat het Verdrag van Lissabon in werking zal treden op 1 januari 2009 mits alle akten van bekrachtiging zijn neergelegd. Deze leden vragen hoeveel lidstaten tot nu toe zijn overgegaan tot ratificatie. Voorts vragen zij naar de stand van zaken in de lidstaten die nog niet tot ratificatie zijn overgegaan en wat de verwachtingen zijn in die lidstaten die nog niet tot ratificatie zijn overgegaan.